

Közzététel: 2022. október 28.

A tanulmány címe:

Kína a számok tükrében – komplex statisztikai elemzés a kínai társadalom, gazdaság és kormányzat átfogó értékelésére az első centenáriumi cél időszakában

Szerző:

HORVÁTHNÉ VARGA POLYÁK CSILLA,

a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Kína-tanulmányok Tanszékének kutatója

E-mail: Horvathne.Varga.Polyak.Csilla@uni-nke.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.10.hu0949>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„*Forrás: Statisztikai Szemle* c. folyóirat 100. évfolyam 10. számában megjelent, **Horváthné Varga Polyák Csilla** által írt, **Kína a számok tükrében – komplex statisztikai elemzés a kínai társadalom, gazdaság és kormányzat átfogó értékelésére az első centenáriumi cél időszakában** című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem feltétlenül esnek egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Horváthné Varga Polyák Csilla

Kína a számok tükrében – komplex statisztikai elemzés a kínai társadalom, gazdaság és kormányzat átfogó értékelésére az első centenáriumi cél időszakában*

China by numbers – Complex statistical analysis on comprehensive assessment of China’s society, economy and government in the period of the first centenary goal

Horváthné Varga Polyák Csilla, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Kína-tanulmányok Tanszékének kutatója
E-mail: Horvathne.Varga.Polyak.Csilla@uni-nke.hu

A történelem során Kína hosszú ideig az egyik meghatározó civilizáció, nagyhatalom volt, majd a 19. században elveszítette nagyhatalmi státuszát, amit a 21. századra egyértelműen visszanyert. Napjainkban Kína jelentős alakítója a világpolitikai és a világgazdasági folyamatoknak. Magyarország és Kína politikai, gazdasági és humán, kulturális kapcsolatrendszere az elmúlt évtizedekben komplexsége és érette vált. A magyar–kínai viszony Magyarország külpolitikájában stratégiai jelentőséggel bír. A nagymértékben nyitott magyar gazdaságra Kína mindenkori helyzete sokféle – közvetlen és közvetett – hatást gyakorol. Kína 2021-ben ünnepelte az ún. első centenáriumi cél időszakát, ehhez kapcsolódóan Kína vezetői korábban célul tűzték ki, hogy a Kínai Kommunista Párt alapításának (1921) centenáriumára az ország közepesen jómódú társadalommá váljon. Felvetődik a kérdés: mennyiben és miként sikerült teljesítenie Kínának az első centenáriumi célkitűzést napjainkra, és mi várható a következő időszakban? Jelen tanulmány tárgya Kína aktuális helyzetének: társadalmának, gazdaságának, kormányzatának komplex (több szempontú), alapvetően statisztikai szemléletű elemzése.

Kulcsszavak: Kína, első centenáriumi cél, komplex statisztikai elemzés

Throughout history, China was one of the dominant civilizations, it had been a great power, and then lost its great power status in the 19th century, but unquestionably regained it for the 21st century. Today China is a significant player in the global political and economic processes. The political, economic and human, cultural relations between Hungary and China have become complex and mature in recent decades. The Hungarian–Chinese relationship is of strategic importance in

* A mű a TKP2020-NKA-09 számú projekt keretében, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 elnevezésű pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A tanulmányban szereplő kínai neveket és kifejezéseket a Kínai Népköztársaságban használatos és a nemzetközi gyakorlatban leginkább elterjedt, ún. pinyin átírás használatával adom meg.

Hungary's foreign policy. China's current situation has many – both direct and indirect – effects on the relatively open Hungarian economy. In 2021 China celebrated an anniversary: the Chinese Communist Party was founded in 1921, precisely 100 years ago. The so called first centenary goal, linked to this anniversary, is to make China a moderately prosperous society in all respects. So it is a relevant question that to what extent and how China has achieved its first centenary goal – and what can be expected in the time coming. This study's subject is a complex (multi-perspective), mostly statistical analysis of the current situation: the study of China's society, economy and government.

Keywords: China, first centenary goal, complex statistical analysis

A Kínai Népköztársaság a világrendet, a globális folyamatokat alapvetően meghatározó gazdasági, politikai és katonai nagyhatalom. A történelem során Kína hosszú ideig az egyik meghatározó civilizáció, nagyhatalom volt, ám a 19. században elveszítette ezt a státuszát, amit a 21. századra visszanyert. Napjainkban Kína – a globális folyamatokban játszott, részint a méreteiből fakadó szerepéből adódóan – jelentős mértékben alakítja a világpolitikának és a világ gazdaságnak: mind a nemzetközi eseményekben, szervezetekben, viszonyrendszerekben való aktív részvétele révén, mind azáltal, hogy a kínai belpolitika és gazdaság alakulása számos esetben globális következményekkel bír. Ugyanakkor a nemzetközi politikai és gazdasági környezet is számottevő mértékben hat Kínára: lehetőségeket nyújt és kihívásokat támaszt – megválaszolandó kérdések elé állítva az ország vezetőit.

Magyarország és Kína politikai, gazdasági és humán, kulturális kapcsolatrendszer az elmúlt évtizedekben komplexsége és éretté vált. A magyar–kínai viszonyoknak Magyarország külpolitikájában stratégiai fontossága van. A nagymértékben nyitott magyar gazdaságra Kína mindenkor helyzete, folyamatainak alakulása sokféle – közvetlen és közvetett – hatást gyakorol. Ezért számunkra alapvető jelentőségű Kína jelenlegi és jövőbeni helyzetének megismerése és megértése.

1. Bevezetés

Jelen tanulmány tárgya Kína aktuális helyzetének, társadalmának és gazdaságának komplex (több szempontú), alapvetően statisztikai szemléletű elemzése. Külön aktualitást ad egy ilyen elemzésnek az ún. első centenáriumi (cél időszaka). 2012-ben a Kínai Kommunista Párt (a továbbiakban: KKP) XVIII. kongressz-

szusán az alábbiak szerint fogalmazták meg az ún. két centenáriumi célt (*Hu, 2012*):

1. 1921-ben alapították meg a Kínai Kommunista Pártot. Ehhez az évfordulóhoz kapcsolódik az első centenáriumi cél, vagyis annak elérése, hogy 2021-re, a KKP megalapításának 100. évfordulójára Kína (minden tekintetben) egy közepesen jómódú társadalommá váljon.
2. 1949-ben alapították meg a Kínai Népköztársaságot. Ehhez kapcsolódik a második centenáriumi cél, amelynek lényege, hogy 2049-re, a Kínai Népköztársaság kikiáltásának 100. évfordulójára Kína egy modern, jómódú, erős, demokratikus, kulturálisan fejlett és harmonikus(an működő és fejlődő) szocialista társadalommá váljon.

Felvetődik tehát a kérdés: mennyiben és miként sikerült teljesítenie Kínának az első centenáriumi célkitűzést napjainkra, és mi várható a következő időszakban?

Mivel a KKP-t 1921 júliusának elején alapították, és az I. pártkongresszust 1921. július 23. és augusztus 5. között tartották (*Saich, 2021*), a kínai kormányzat 2021 közepén ünnepelte a KKP centenáriumát, valamint az első centenáriumi célkitűzés megvalósítását. Ennek kapcsán a legjelentősebb állami ünnepségen, 2021. július 1-én Xi Jinping államelnök ünnepi beszédében kiemelte: teljesítették vállalásaikat, teljesítették az első centenáriumra kitűzött célt, vagyis hogy Kína – minden tekintetben – egy közepesen jómódú társadalommá váljon. Xi Jinping szerint ezt az abszolút szegénység megszüntetése érdekében hozott, történelmi jelentőségű intézkedések révén érték el, és a jelenlegi helyzet biztos alapot ad arra, hogy Kína a következő időszakban magabiztosan haladjon tovább a második centenáriumi cél teljesítése felé (*Xi, 2021*).

Az első centenáriumi cél teljesítése a kínai kormányzat szerint lényegében annak biztosítását jelenti, hogy Kína fejlődése az ország minden lakosának életét előmozdítja, javítja, kiváltképp azokat, akik a szegénységi küszöb alatt, vagy annak közelében élnek (*Xinhua, 2017*).

Általánosságban is igaz, hogy az elmúlt időszakban a kínai kormányzat az első centenáriumi cél elérését alapvetően a szegénység elleni küzdelemmel, a szegénység felszámolásával kötötte össze.¹

Xi Jinping államelnök politikájának a kezdetektől fogva az egyik legtöbbet hangsúlyozott célja a (mély)szegénység felszámolása volt. 2015-ben egy nemzet-

¹ Korábban, az ezredforduló időszakában, az első centenáriumhoz azt a gazdasági jellegű, számszerűsített célkitűzést kapcsolták Kínában az ország vezetői, hogy a 2000. évi bruttó hazai összterméket megnégyszerezik 2020-ra – a gazdasági struktúrák fejlesztése és a hatékonyság javítása által (*Jiang, 2002*). Ezt a célkitűzést a 2010-es évek végére elérte, teljesítette Kína (*The World Bank, n.d.*). A 2010-es években a számszerűsített gazdasági célkitűzések mellett megjelent explicit prioritásként – és az első centenárium időszakához kapcsolt célként – a felmerülő különféle kockázatok átfogó kezelése, a szegénység célzott mérséklése, illetve felszámolása, valamint a környezetszennyezés megelőzése, a természeti környezet védelme is (*Xi, 2017*).

közi fórumon hivatalosan is ígéretet tett rá, hogy 2020-ra a szegénységi küszöb alatt élő körülbelül 70 millió kínai ember felemelkedését is biztosítani fogják (Meng, 2015). 2020 novemberének végén a kínai kormányzat bejelentette, hogy az utolsó 9 járás is lekerült arról a listáról, amelyen az abszolút szegénységgel küzdő közigazgatási egységeket tartották nyilván, így határidőre, sőt már azt megelőzően teljesítették a szegénység mérséklésével kapcsolatban megfogalmazott célkitűzéseiket (Xinhua, 2020).² 2021 áprilisában a kínai kormányzat ún. fehér könyvet adott ki e tárgykörben, *Poverty Alleviation: China's Experience and Contribution* címmel (China's State Council Information Office, 2021).

Ismerjük tehát a kínai kormányzat értelmezését, válaszát arra a kérdésre, hogy sikerült-e Kínának napjainkra egy közepesen jómódú társadalommá válni. Mindemellett – a bevezetés elején leírtak alapján – érdekes és kutatásra érdemes feladat tágabb kontextusba helyezve, több nézőpontból is rátekintve értékelni e valójában igen komplex kérdéskört. A tanulmány keretében arra vállalkozom, hogy átfogó képet adjak a kínai társadalom aktuális helyzetéről, beleértve a szegénységgel kapcsolatos dimenziókat is: széles körben alkalmazott, bevett, nemzetközi összehasonlítást is lehetővé tévő statisztikai adatok, adatsorok, mutatószámok révén, és ezáltal hozzájáruljak a kérdéskör hazai vizsgálatához. Fontos röviden érinteni a gazdasági helyzet alakulását is, ami egyrészt segít jobban megérteni, árnyalni a társadalmi indikátorokban kifejeződő aktuális képet, másrészt számottevő mértékben meghatározza Kína jövőbeni fejlődési pályáját, így a második centenáriumi cél majdani elérését is. Ezen átfogó országelemzés nem lehet teljes körű (már csak a tanulmány terjedelmi korlátai, illetve módszertani irányultsága miatt sem), így a választott fókuszot szem előtt tartva elsődlegesen azokra a kérdéskörökre koncentrálok, amelyek az első centenáriumi cél elérése kapcsán lényegesek.

A statisztikai adatokra támaszkodó helyzetértékelést a tanulmány elején két további témakör előzi meg: először röviden foglalkozom a kínai statisztikai adatok megbízhatóságának kérdéskörével, majd történelmi áttekintés következik, megalapozva a statisztikai elemzéseket.

² Megjegyzés: körülbelül 2800 járás (járási szintű közigazgatási egység) található Kínában.

2. Néhány gondolat a kínai statisztikai adatok megbízhatóságáról

Vizsgálatom tárgya, illetőleg módszertana megkívánja, hogy röviden érintsem a kínai statisztikai adatok megbízhatóságának témakörét. Az adatok megfelelő gyűjtése, feldolgozása és elemzése évszázadok óta kihívásokat jelent a kínai kormányzat (valamint a külföldi érintettek) számára.³

Mint említettem, az elmúlt időszakban Kína fokozatosan (újra) gazdasági, politikai és katonai nagyhatalommá vált, így státusza és globális súlya egyre erőteljesebben ráirányította a figyelmet a kínai statisztikai adatok megbízhatóságára.⁴ Ugyanakkor a kínai kormányzat, a politikai kommunikáció szempontjából is stratégiai jelentőségűek a keletkező, illetőleg a kommunikált kínai statisztikai adatok.

Magyar nyelven 2009-ben született átfogó elemzés ebben a témakörben: Jordán Gyula tanulmányában bemutatta a modern kínai statisztikai rendszer fejlődéstörténetét, működésének főbb sajátosságait, és részleteiben is megvizsgált néhány speciális szakterületi kérdést (*Jordán, 2009*).

A kínai statisztikai adatok megbízhatóságának részletes elemzése túlmutat jelen tanulmány keretein, azonban érdemes talán jelezni a legfontosabb nézőpontokat, megközelítéseket e kérdéskör kapcsán (*Rawski, 2001; Holz, 2003, 2004, 2008; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007; International Monetary Fund, 2009; Jordán, 2009; Hofstede et. al., 2010; P. Szabó, 2011; Orlik, 2012; Norland, 2018; Klein et. al., 2019*):

- Kína (földrajzi, népességi, gazdasági) méretéből és igazgatási rendszerének összetettségéből adódóan jelentős a feldolgozandó adatmennyiség, és nagyfokú annak komplexitása. Ez jelentős kihívás rendszer szinten, ugyanakkor lehetővé teszi pl. a vezetők számára a „választást” a szakmailag elfogadható értékek közül, illetve pl. éppen a jelentős adattömeg támogatja a kiugró, extrém (*outlier*) értékek megfelelő kezelését.
- Az elmúlt évtizedekben lezajló változások megnehezítették egy stabil és konzisztens statisztikai rendszer kiépítését és működtetését (pl. Mao Zedong kormányzása alatt a Nagy Ugrás vagy a Kulturális Forradalom időszaka, a későbbiekben a tervgazdasági és piacgazdasági modell párhuz-

³ A kínai császári dinasztiák bürokratikus igazgatásának fontos része volt az állam működtetéséhez szükséges adatok gyűjtése, feldolgozása és a hierarchiaszintek közötti „mozgatása”. De számos tipikus szakterületi probléma is visszavezethető Kínában a régmúltra, pl. a jelentős feladatmennyiség és nagyfokú komplexitás, az átpolitizáltság és a „szertartásos jelleg”, az adatok eltítkolása, megmásítása (*Fairbank – Goldman, 2006*).

⁴ Napjaink szomorú aktualitása (a kézirat lezárásának időszakában), hogy a Covid19-járvány kapcsán szintén felmerültek a Kína által közölt adatok, információk hitelességével kapcsolatos kérdések, kételyek.

mos működtetése és a súlypontváltás, valamint az állami szektor többszöri átstrukturálása az elmúlt évtizedekben).

- A kínai kormányzat – ha szükségét látja – napjainkban is aktívan be tud avatkozni a gazdasági és társadalmi folyamatokba, illetőleg egyes szereplők tevékenységébe. Ennek révén a nyugati demokráciák és piacgazdaságok kormányzatainál jóval szélesebb körben és árnyaltabban képes a reál-folyamatokat szabályozni, illetve befolyásolni. De a pekingi konszenzuson alapuló irányítási rendszer révén a kínai kormányzat hasonlóképpen képes az adminisztratív folyamatok alakítására is.
- A kínai kormányzat szempontjából bizonyos esetekben az adatok módosítása célszerűnek tűnhet, de hosszabb távon és összefüggéseiben kezelve a valóságtól elszakadó információk számukra is kedvezőtlen (belső és külső) hatásokat eredményeznek. Ebből fakadóan számos szakértő központi szinten korlátozott, illetőleg csökkenő mértékű manipulációs szándékot feltételez.
- Kína az elmúlt évtizedekben több lépésben (bizonyos mértékig) harmonizálta statisztikai rendszerét a nemzetközi standardokkal, továbbá szakmai, módszertani segítséget kapott meghatározó nemzetközi szervezetektől statisztikai rendszerének fejlesztése érdekében.
- Azonban a kínai nemzeti kultúra egyes idekapcsolható sajátosságai (pl. a feljebbvalók tisztelete, az arc megőrzésének fontossága, nepotizmus), valamint a történelmi hagyományokból fakadó viszonyulások (pl. az állami hivatalnokok, rendszerek irányába) számos esetben megnehezítik a hiteles statisztikai adatgyűjtést és feldolgozást.
- A nyugati és a kínai (nemzeti, vezetési, kormányzati) kultúra között számos jelentős eltérés figyelhető meg. A kulturális különbségek önmagukban is megnehezítik a kommunikációt, és felerősíthetik a másik féltől származó információkkal kapcsolatos bizalmatlanságot.
- Az elmúlt évtizedekben a kínai kormányzat egyes képviselői részéről is érkeztek olyan jelzések (egyres esetekben nem szándékoltan), miszerint ők maguk is fenntartással kezelik saját statisztikai adataikat. (Gyakorta hivatkozott példa erre az ún. Li Keqiang-index.)
- Számos nemzetközi elemzés, tudományos mű született az elmúlt időszakban, amelyek egyes kínai statisztikai adatok alul- vagy éppen túlbecsültégéről szólnak.⁵
- A központi statisztikai apparátus az elmúlt évtizedekben több revíziót, módszertani változtatást is végrehajtott, aminek eredményeként a változás

⁵ Gazdasági indikátorok és szociális indikátorok egyaránt megjelennek az ilyen elemzésekben, pl. a bruttó hazai össztermék, a munkanélküliség, a városi, vidéki szegénység mértéke, a halálzási adatok.

utáni kimutatások (remélhetőleg) módszertanilag jobbra, pontosabbá váltak, viszont ezek a felülvizsgálatok és az adatokat érintő utólagos módosítások megnehezítik a korábbi adatok elemzését, és megerősítik a kínai statisztikákat érintő általános kételyeket.

- A helyi közigazgatási egységek, különféle állami szervezetek szintjén az adatok manipulálására való törekvés mindaddig meg fog maradni, amíg vezetőik számára – saját javadalmazásuk, karrierjük, illetőleg az irányításuk alá tartozó egység finanszírozása, fejlődése érdekében – az ebből fakadó előnyök felülmúlják a kockázatokat.
- Kína működésének bizonyos területeiről kiváltképpen kevés az elérhető, illetőleg megbízható hivatalos kínai adat, így pl. az árnyékbankrendszerrel, a hadsereg működésével vagy számos, államtitokként kezelt kérdéskörrel kapcsolatban. Ezeknél gyakorta külföldi szakértői számítások, becslések adják a további tudományos elemzések kiindulópontját.

Összegezve: a vonatkozó szakirodalom megállapításai alapján a kínai statisztikai adatok kellő óvatossággal és gondossággal kezelendők. Amennyiben lehetőség van rá, érdemes ugyanazon kérdéskört több irányból is vizsgálni, értékelni, hogy az esetleg egy-egy dimenzióban meglévő torzító hatás kiszűrhető, illetve megfelelően kezelhető legyen. Ugyanakkor számos kérdéskörben nincsenek és nem is lesznek más adatok Kína kapcsán, mint azok, amelyeket a kínai kormányzat maga szolgáltat, így ezeket lehet és kell felhasználni a tudományos kutatásokban – mindenkor jelezve és szem előtt tartva a fentiekben elmondottakat. Továbbá a primer adatok feldolgozása mellett különösen hasznos az adott témakörben elérhető szekunder elemzések vizsgálata is (pl. viszonyítási pontok, korrekciós lehetőségek érdekében).

3. Történelmi háttér, áttekintés

A kínai társadalom és gazdaság jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedekben. A II. világháborút, majd a polgárháborút követően (1949. október 1-jén) létrejött a Kínai Népköztársaság. Az ezt követő évtizedekben a Kínai Kommunista Párt, illetőleg vezetője, Mao Zedong egy alapvetően szocialista, illetve kommunista államot hozott létre és működtetett: szocialista alapokon nyugvó gazdaság- és társadalomfejlesztési programot valósítottak meg – kínai sajátosságokkal (*Heilmann [ed.], 2017*).

Az elmúlt évtizedekben a kínai kormányzat előtt álló egyik legfontosabb kihívás az volt, hogy miként lehet érdemben mérsékelni a szegénységet Kínában, illetőleg érzékelhetően javítani a lakosság számottevő részének jövedelmi helyzetét. Az 1970-es évek végén a korábbi történelmi korszakok következményeként a kínai gazdaság és társadalom súlyos problémákkal küzdött. Mao Zedong halálát követően, 1978-tól Deng Xiaoping vezetésével elindították Kínában az ún. „reform és nyitás” politikáját. A gazdasági reformok elsődleges célja az volt, hogy a kínai gazdaság teljesítményét, valamint a kínai emberek életszínvonalát növelni tudják. A gazdasági átalakulás lényege a gazdaság modernizációja, megnyitása, a világgazdaság működéséhez való hozzákapcsolódása, integrációja volt. Ún. „kétvágányos” gazdaságpolitikát alkalmaztak: a korábban működtetett tervgazdasági rendszer mellé fokozatosan vezették be a piacgazdasági elemeket, majd pedig áthelyezték a hangsúlyt az utóbbi mechanizmusokra. Belpolitikai téren is fokozatosan – kvázi „kétvágányos” modellt alkalmazva – alakították át a cél-, érték- és eszközrendszert, mindenkor fenntartva a KKP hatalmát (Naughton, 2018a; P. Szabó, 2020a).

Létezik egy íratlan társadalmi szerződés – közmegegyezés, alku – a kínai nép és az országot irányító Kínai Kommunista Párt között. Ennek értelmében, amíg a KKP biztosítja, garantálja a lakosság számára a gazdasági szükségletek növekvő mértékű kielégítését és ezzel párhuzamosan az életszínvonal javulását (továbbá a szintén fontos értéknek tekintett stabilitást, valamint a nemzet egységét és fejlődését), addig – cserébe – a lakosság elfogadja politikai jogainak meglévő rendszerét, nem kérdőjelezi meg a KKP által (aktuálisan) kialakított politikai és kormányzati rendszert, vagyis legitimnek ismeri el a KKP hatalmát (Dickson, 2021; Kusai, 2020; Heilmann [ed.], 2017).

Az 1980-as évek első felében látványosan mérséklődött az extrém szegénység Kínában, az első sikereket a mezőgazdasági termelés javulása, valamint az ipar elinduló fejlődése hozta el (Naughton, 2018a; Chen–Ravallion, 2004). Az 1980-as évektől Kína gazdasága a beáramló külföldi tőke és a belső gazdasági reformok következtében évtizedekig átlagosan évi 10%-os ütemmel növekedett, ezzel párhuzamosan a gazdaság kapitalista jellegűvé vált. Az 1980-as évek második felében, végén mind politikai, mind gazdasági értelemben volt egy hullámvölgy Kínában. Az 1990-es években folytatódott, és egyre látványosabbá vált a gazdasági fejlődés. Ennek eredményeként a lakosság életszínvonala, jövedelemszintje évről évre érzékelhetően javult (The World Bank, n.d.). Kína gazdasági súlyának növekedésével párhuzamosan elindulhatott politikai és katonai erejének kiépítése is. De a fejlődés eredményei mellett ekkor már látszottak az átalakulás – gyakorta egymással összefüggő – negatív következményei is, így pl. a jövedelmi különbségek, egyenlőtlenségek növekedése, az államilag biztosított szociális és egyéb közszolgáltatások, a társadalombiztosítás hiánya vagy alacsony szintje, a lakos-

sági fogyasztás alacsony mértéke, a különféle termelési ágak hatékonyságának és eredményességének korlátozottsága, a pénzügyi szektorban rejlő kockázatok, a jogbiztonság hiányosságai, a kormányzat működési problémái (pl. korrupciós kockázatok), a növekvő környezeti károk (környezetszennyezés), az élelmiszerbiztonsági problémák, a növekvő energia-, nyersanyag- és élelmiszerigény. Az 1990-es évek végén lezajlott ázsiai gazdasági válság nem érintette olyan súlyosan Kína gazdaságát, mint számos délkelet-ázsiai országot, de Kína esetében is rámutatott a megoldandó strukturális, illetőleg intézményi problémákra, kérdésekre, miközben új lehetőségeket is kínált az ország számára (*Jomo–Muchhala [eds.], 2007; Woo et. al. [eds.], 2000; Noble–Ravenhill [eds.], 2000*).

A 2000-es évek elején született meg az ún. „három képviselő” elmélete, amely a KKP – néppárti – nyitását jelentette a vállalkozók és az értelmiség felé (*Jiang, 2001*). A következő években a kínai kormányzat az erőteljes gazdasági növekedéssel járó környezeti és társadalmi problémák kezelése, a hosszú távon fenntartható fejlődés (illetőleg a politikai legitimitáció megerősítése) érdekében kidolgozta a fejlődés tudományos szemlélete és a harmonikus társadalom koncepcióját is (*Shambaugh, 2008*). Az ezredforduló után vált egyre érzékelhetőbbé Kína nemzetközi térnyerése, amely szintén egyfajta „kétvágányos” külpolitika révén valósul(t) meg. Kína törekedett arra, hogy ahol lehet, fenntartsa, sőt növelje a befolyását a korábban létrehozott, meghatározó gazdasági, politikai irányultságú nemzetközi szervezetekben, ugyanakkor ezzel párhuzamosan támogatta új nemzetközi szervezetek, intézmények létrehozását és megerősödését, ahol alapító, alakító, domináns szerepet tölt be (*P. Szabó, 2020a*).

Kína katonai nagyhatalmi státuszát jelentős létszámú és költségvetésű, az ezredforduló óta ütemesen fejlődő, immár tengeri erőkitetésre is képes, modernizált hadserege, valamint alapvetően bilaterális, szintén számottevő katonai szövetségi rendszere adja (*Bartók, 2020*).

A 2000-es évek első évtizedének végén bekövetkezett gazdasági és pénzügyi világválság erőteljes hatást gyakorolt Kínára. A válság kezelése érdekében a kínai kormányzat 2008 végén jelentős volumenű, 4000 milliárd yuan (megközelítőleg 586 milliárd USA-dollár) értékű gazdaságélénkítő csomagot jelentett be, kifutással 2010 végéig (*Naughton, 2009*). A gazdaságélénkítő csomag és a kapcsolódó intézkedések hatására Kína gazdasága a válságot közvetlenül követő időszakban stabilizálódott (*The World Bank, n.d.*), azonban a 2010-es években a kormányzat a gazdaság szerkezeti problémái, a globális válság elhúzódó negatív hatásai, a kínai válságkezelés kedvezőtlen következményei, valamint az újonnan felmerülő kihívások miatt számos megválaszolandó kérdéssel nézett szembe (*P. Szabó, 2020b*). A kínai gazdaság fejlődése lelassult: már nem emelkedett 10% fölé, sőt 2015-től 7% alá csökkent. Ez a korábbinál lassabb növekedési pálya az

ún. „új normál állapot”.⁶ Az export, a beruházások és a fogyasztás szerepe egyaránt korlátozott maradt a gazdasági értékteremtés során. Ráadásul számos, a gazdaság további fejlődését veszélyeztető tényező volt jelen továbbra is – címszavakban: „egyenetlen” fejlődés, a rossz hitelkihelyezések magas aránya, az árnyékbankrendszer térnyerése, kihasználatlan termelői kapacitások, ingatlanbuborék képződése, a belső fogyasztás növekedésének korlátai (*P. Szabó, 2020b*).

A 2010-es évek elején lezajlott a KKP újabb vezetői generációváltása: 2012–2013 óta Kína első számú vezetője Xi Jinping államelnök, a KKP főtitkára, a Központi Katonai Bizottság elnöke. Ideológiai programjának kulcsfogalma az ún. „kínai álm”: ez a kínai nemzet megújulásaként, felemelkedéseként értelmezhető, amihez (egyik gyakorta idézett értelmezése szerint) a két centenáriumi cél elérésén keresztül vezet az út (*Xi, 2014*).

Xi Jinping politikájának főbb elemei: a hivatalnoki korrupció (és a politikai ellenfelek) elleni harc, a szegénység felszámolása, az „Egy övezet, egy út kezdeményezés” elindítása, az állami kontroll erősítése, új kontrollformák bevezetése a gazdaságban és a társadalomban, erősödő szövetségi, nemzetközi aktivitás, külpolitikai asszertivitás és nacionalizmus, jelentős katonai fejlesztések, a saját politikai hatalom és ideológiai szerep megerősítése (*Grünberg–Wessling [eds.], 2021; Bartók, 2020*).

A 2010-es évtized második felének lényeges eseményláncolatát jelentő amerikai–kínai kereskedelmi háború jelentős hatást gyakorolt Kína gazdaságára, az ország működésére (*Naughton, 2018b; Hsu, 2021*). Az évtized végén – immár elérve és közvetlenül kapcsolódva napjainkhoz – globálisan is nagy horderejű következményekkel jár(t) a Covid19-járvány, amely először Kínát érintette, de a szigorú intézkedések révén, illetve exportlehetőségeinek kibővülésével végül éppen Kína volt az, amely a jelentős méretű országok közül elsőként és lényegében egyedülként tudott viszonylag gyorsan regenerálódni (*The World Bank, 2020*).

2021-ben, a kézirat lezárásának időszakában a kínai gazdasági növekedés – egy hullámvölgy és hullámhegy után – a járvány előtti, mérsékelt és mérséklődő pályára látszott visszatérni (*State Council of the People's Republic of China, 2021; Yao–Crossley, 2021; Hale, 2021*). A kínai kormányzat 2021-ben elfogadott XIV. ötéves tervében igyekszik a gazdasági fejlődés súlypontját áthelyezni a belső keresletre, fogyasztásra, valamint az innovatív, magasabb hozzáadott értékkel járó termelésre, szolgáltatásokra. A következő időszakban várható az önelátásra törekvés és az asszertivitás egyidejű erősödése. A kormányzat működésé-

⁶ Ez még mindig igen jelentős évenkénti növekedés mind összértékében (egy-egy ország teljes éves GDP-értékével növekszik a kínai gazdaság évente), mind arányában, de egyértelműen elmaradt a korábbi éveket jellemző mértéktől, és kormányzati szinten nem is várták, várják már annak újbóli elérését.

nek fontos prioritása marad a második centenáriumi cél irányába történő előrelépés, vagyis a lakosság élethelyzetének további javítása (*Salát, 2021*). Nehézséget jelentenek a korábban már jelzett és az újonnan megjelelő kihívások – utóbbira példák a fennmaradó globális járványhelyzet, illetőleg az ellátási láncok átalakulása (*Naughton, 2021*).

Kína helyzetének alakulására meghatározó erővel bír az USA: a Biden-adminisztráció Kína politikája jelen tanulmány elkészítésének időszakában még kialakulóban van. A várakozások szerint az amerikai külpolitika egyik kulcskérdése lesz az amerikai–kínai viszonyrendszer, és a kapcsolatok alakulása hasonlóképpen stratégiai kérdés a kínai fél számára is (*Dollar, 2021*). Kína helyzete pedig globális hatással bír, hiszen immár – újra – gazdasági, politikai és katonai nagyhatalom.

4. Kína a számok tükrében

A Kínai Népköztársaság területe körülbelül 9,6 millió négyzetkilométer, az egyik legnagyobb területű ország a Földön.⁷ Észak–déli és kelet–nyugati irányban egyaránt nagy kiterjedésű, földrajzi képe és éghajlata változatos, biodiverzitása kiemelkedő.⁸ Kína topográfiai térképei jelzik egyrészt az országon belüli jelentős földfelszíni, domborzati különbségeket, másrészt mutatják az ország azon sajátosságát, hogy jellemzően nyugatról keletre „lejt”. Kína területének mindössze negyede fekszik 500 méter tengerszint feletti magasság alatt. Észak-Amerikában ez az érték 60%, Európában 80% (*Naughton, 2018a: 23.*). A természeti környezet nagymértékben befolyásolta azt, hogy mely területeken tudott Kínában nagyobb számú népesség kialakulni és fennmaradni. Kína a Föld legnépesebb országa, lakosság száma jelenleg meghaladja az 1,4 milliárd főt (ez a Föld teljes lakosságának csaknem 1/5-e). Bár jelenleg még Kína a legnépesebb ország, népességnövekedése az elmúlt évtizedekben fokozatosan lassult, köszönhetően kiemelten is a kormányzat által 1979-ben bevezetett és azután szigorúan alkalmazott ún. „egy gyermek” politikának.⁹

⁷ Teljes területét tekintve Oroszország és Kanada után a 3. legnagyobb ország – közel azonos méretű, mint az Amerikai Egyesült Államok. Az USA-val megközelítőleg azonos szélességi körök között található.

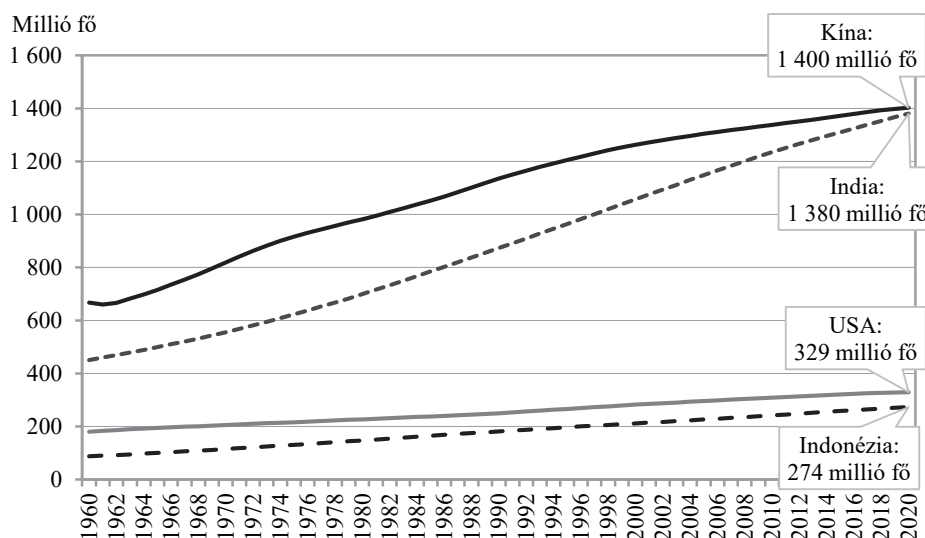
⁸ Kína egyike a Föld 17 mega-biodiverzitással rendelkező országának: a világ növényfajainak 10, állatfajainak 14%-a megtalálható Kínában (*United Nations Development Programme, n.d.*).

⁹ Házaspáronként jellemzően egy gyermek vállalását engedélyezte (fogadta el, illetve támogatta) az állam. A tényleges program ennél komplexebb célokkal, szabályozási keretekkel és hatásokkal működött, de lényege a családonként „egy gyermek” elv alkalmazása volt (*Phillips–Feng, 2018*).

Kína lakosságának maximumát várhatóan a 2030-as évek elején éri el, de a jelenlegi számítások szerint már ezt megelőzően, a jelen évtized vége előtt felül fogja múlni India népessége. Az évszázad végére jelentős lesz valószínűleg a népességszám csökkenése Kínában – összevetve a jelenlegi lakosságszámmal. Ezért a 2010-es években először azon szülők esetében, akik maguk már „egyke” gyermekként születtek és nőttek fel, majd 2015-től általánosan is bevezették az ún. „két gyermek”, 2021-től pedig az ún. „három gyermek” politikát. A romló demográfiai adatok miatt születtek ezek a kormányzati döntések. Az intézkedések napjainkban a gyermekek tényleges megszületésének előmozdítását célozzák (pl. a gyermeknevelési költségek mérséklése, a kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, a nők foglalkoztatásának védelme),¹⁰ mivel hosszú távon jelentős változásokat hozhat a népesedési szám adatokban a fertilitási ráta következő évtizedekben jellemző mértéke (*Phillips–Feng, 2018; United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2019A, 2019B; Zhang, 2021*).

1. ábra

A lakosságszám alakulása a Föld jelenleg legnépesebb országaiban
Population trends in the most populous countries of the world

Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

¹⁰ Már az 1970-es évek elejétől működött államilag irányított családtervezés Kínában („később, nagyobb különbséggel és kevesebbet” jelszavakkal). Az 1980-as évek közepétől bizonyos enyhítések születtek, pl. ha az első gyermek fogyatékossgal élt, vagy ha vidéki területen az első gyermek lány volt.

A lakosságszám változásával párhuzamosan jelentős mértékben átalakul(t) a kínai társadalom korosztályi szerkezete is. Statisztikai szempontból a kínai korfát – a fertilitási ráta módosulása mellett – számos demográfiai, társadalmi változás befolyásolta az elmúlt évtizedekben, így pl. a születéskor várható élettartam jelentős növekedése, a gyermekhalandóság csökkenése, az egészségügyi ellátások kiterjesztése és fejlődése. A korfák kapcsán fontos jelezni még a nemek arányának érzékelhető eltolódását is (a férfiak javára) Kínában.¹¹

Kína korfái egyértelműen egy előregedő társadalom képét vetítik előre, ennek kezelése több szempontból is fontos kihívás, feladat már a jelenlegi kormányzat számára is. Kína ugyanakkor egy fokozatosan urbanizálódó társadalom is egyben.

Napjainkban Kína lakosságának többsége városokban él. 2010–2011-ben volt a fordulópont, 2011-ben haladta meg először a városi lakosság aránya a vidéki területeken élőkét. E téren is jelentős változás zajlott le: az 1980-as évek elején még Kína lakosságának csak mintegy egyötöde élt urbanizált területeken. A 2021-ben publikált 7. Nemzeti Népszámlálás – népszámlálás – eredményei alapján viszont már Kína lakosságának 63,9%-a, több mint 900 millió ember élt városokban (*National Bureau of Statistics of China, 2021*).¹² Kína három legnagyobb népességgel rendelkező városa: Shanghai (lakosainak száma meghaladja a 25 millió főt), Peking (lakossága meghaladja a 20 millió főt) és Chongqing (lakossága meghaladja a 15 millió főt) (*United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2018*). Ha a kínai urbanizáltság (2020. évi) mértékét összehasonlítjuk néhány más ország adataival, azt látjuk, hogy Kína a középmezőnyben foglal helyet: Japán 92, USA 83, Európai Unió 75, Oroszország 75, Magyarország 72, Indonézia 57, Pakisztán 37, India 35% (*The World Bank, n.d.*).

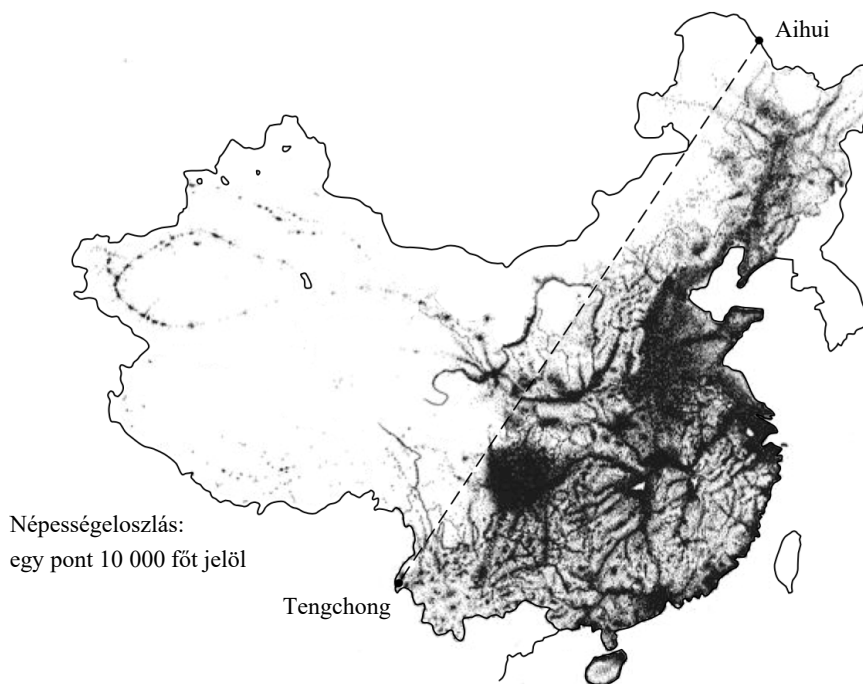
Kínán belül – a természeti környezet változatosságának, a civilizáció fejlődéstörténetének, illetőleg az utóbbi évek urbanizációs folyamatainak következtében – jelentősen különbözik a népsűrűség az ország különböző területein. Kína átlagos népsűrűsége 140–150 fő/km². Viszonyításként: Magyarország átlagos népsűrűsége valamivel 100 fő/km² felett van (ezzel az EU-ban a középmezőnyhöz tartozunk).

¹¹ Számos elemzés támasztja alá ezt az állítást, egy érzékletes adat ennek kapcsán: a 0–14 éves korosztályhoz a 2010-es években Kínában körülbelül 115–116 millió lány és 133–134 millió fiú tartozott (*The World Bank, n.d.*). (Megjegyzés: India esetében ugyanezen kategóriában és időszakban körülbelül 19–20 milliós a fiútöbbslet.)

¹² Referenciadátum: 2020. nov. 1.

2. ábra

Kína népsűrűsége – az Aihui–Tengchong-tengely értelmezése
Population density of China – the interpretation of the Aihui-Tengchong axis

Forrás: Naughton, 2018a: 25.

Ugyanakkor Kínában igen nagyok a népsűrűséget tekintve – is – a regionális különbségek. A legnagyobb népsűrűséggel bíró területeken, így pl. Shanghai, Tianjin vagy Peking közigazgatási területén, illetve Jiangsu, Shandong vagy Guandong tartományokban a 600 főt is meghaladja a négyzetkilométerenkénti népesség (Shanghaiban ez az érték több mint 3800), a leggyéribben lakott tartományokban (pl. Tibet, Qinghai és Xinjiang) viszont nem éri el a 20 főt (*United Nations Children's Fund, National Working Committee on Children and Women, National Bureau of Statistics (NBS), Department of Social, Science, Technology and Cultural Statistics, 2018*). A jelentős kínai regionális különbségeket mutatja a 2. ábra. A szaggatott vonal (Aihui és Tengchong között kifeszítve) körülbelül megfelezi Kína területét, de mindössze a népesség kb. 6%-a él – átlagosan 15 fő/km² népsűrűséggel – a vonal nyugati, magasabban fekvő oldalán.

Az alábbi táblázat Kína társadalmának aktuális helyzetét, néhány lényeges jellemzőjét tekinti át.¹³

1. táblázat

Főbb társadalmi indikátorok, statisztikai adatok
Major social indicators, statistics

Indikátor (mérték, időpont vagy időszak)	Érték
Születéskor várható élettartam (év, 2019)	76,9
Születési ráta (ezer főre, nyers ráta, 2019)	10,5
Fertilitási (teljes termékenységi) ráta (szülés/nő, 2019)	1,7
5 éves kor alatti halálzási ráta (ezer élve születésre, 2019)	7,9
Anyai halálzási ráta (nemzeti kalkuláció, százezer élve születésre, 2013)	27,0
Immunizáltság: DPT, HepB, kanyaró ellen (gyermekek %-a az oltások szempontjából releváns életkori időszakban, 2019)	99 ^{a)}
Kórházi ágyak száma (db, ezer főre, 2017)	4,3
Orvosok száma (fő, ezer főre, 2017)	2,0
Öngyilkosságok száma (százezer főre, 2019)	8,1
Egy főre jutó alkoholfogyasztás mértéke (liter, 15 év feletti lakosság esetében, 2018)	7,1
Dohányterméket fogyasztók aránya (a 15 év feletti lakosság %-ában, 2018)	25,7
Biztonságos, korszerű köztisztasági (csatornázási, szennyvízelvezetési) szolgáltatáshoz hozzáférők aránya (% , 2019)	68
Elektromos hálózathoz való hozzáférés (lakosság %-a, 2019)	100,0
Vezetékes szélessávú internetre vonatkozó előfizetések száma (száz főre, 2019)	31,3
Mobiltelefon-előfizetések száma (száz főre, 2019)	121,8
Internetet használók aránya (a teljes lakosság %-ában, 2019)	64,6
Felsőfokú (ún. <i>tertiary</i>) képzésbe beiskolázottak aránya (% , bruttó érték, 2019)	53,8
Egy főre jutó korrigált nettó nemzeti jövedelem (USD, 2019)	8.394
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 5,50 USA-dolláros szinttel számolva, 2016 (PPP-2011))	24,0
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 3,20 USA-dolláros szinttel számolva, 2016 (PPP-2011))	5,4
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 1,90 USA-dolláros szinttel számolva, 2016 (PPP-2011))	0,5
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, a nemzetileg meghatározott szegénységi küszöbértékkel számolva, 2019)	0,6

a) Képzett mutató (az oltásokra vonatkozó 3 alapmutató alapján).

¹³ Az elemzés statisztikai adatainak forrása – amennyiben más forrás nem szerepel – a Világbank adatbázisa (*The World Bank, n.d.*). Az elemzés ezen része Kína egésze szintjén ragad meg társadalmi jelenségeket, mutat be és értékel indikátorokat. Visszaulva a korábbiakra, fontos hangsúlyozni, hogy regionálisan, illetőleg a vidék és város viszonylatában jelentősek az eltérések, és fontos sajátossága számos kérdéskörnek az átlag körüli jelentős szórás, valamint a medián és az átlag közötti számottevő eltérés.

Kínában a születéskor várható élettartam jelentősen nőtt az elmúlt évtizedekben: míg 1960-ban 43,7 év volt, addig napjainkban csaknem 77. A kínai adat jelenlegi értéke közelíti az USA hasonló adatát, és már meghaladja pl. a magyarországi szintet.

A nyers születési ráta Kínában (ezer főre vetítve) 2019-ben 10,5 fő volt, ez viszont jelentős csökkenést jelez: az 1960-as években 20 és 40 között ingadoztak az értékek, 1980 után 20 körüli, 1990 után 20 alatti, 2000 után már csak 15 alatti értékeket mutatott a születési ráta. (Ugyanezen indikátor Indiában csak az elmúlt években kezdett 20 alá csökkenni, az USA-ban értéke napjainkban 11 feletti, Magyarországon az ezredforduló óta stabilan 10 alatti.)

Az elmúlt évtizedekben a fertilitási ráta Kínában szintén jelentősen csökkent – az 1960-as évekhez képest napjainkra kevesebb mint harmadára –, a jelenlegi érték: 1,7. (A kínai teljes termékenységi ráta jelenlegi alacsony szintje hasonló, mint az USA vagy Németország megfelelő adata. Magasabb értékkel bír pl. India vagy Indonézia.)

Az 5 éves kor alatti halálozási ráta (ezer élveszületésre számolva) 2019-ben 7,9 volt Kínában. Ez egy jelentős fejlődést jelez, hiszen az indikátor az 1970-es évekhez képest kevesebb mint tizedére mérséklődött, de számottevő volt a javulás még az elmúlt évtizedben is: napjainkra körülbelül megfeleződött a 2010-es értékhez képest. (Számos fejlett ország ennél is kedvezőbb adatokat produkál, pl. az USA (6,4), Magyarország (4,1) vagy éppen Japán (2,5). Kedvezőtlen esetet képvisel viszont pl. India, ahol ezer élve születésre 34,4 5 éves kor alatti halálozás jut.)

A szülésekhez kapcsolódó anyai halálozások (százezer élve születésre számítva, a terhességhez kötődő, terhesség alatti vagy azután 42 nappal bekövetkező anyai halálesetek) nemzeti adatai alapján Kínában e téren is számottevő javulást következett be az elmúlt évtizedekben. Az indikátor értéke 2013-ban 27,0 fő volt, míg az 1990-es évek elején csaknem elérte a 100-at. Nemzetközi összehasonlásban egyrészt látható, hogy számos fejlett országban a kínainál /jóval/ kedvezőbbek az adatok, pl. hazánkban 2013-ban 14, Japánban 3 anyai halálozás történt, százezer élve születésre vetítve. Ugyanakkor a fejlődő, nagy népességű országokban a jelenlegi kínai ráta többszöröse is elképzelhető: akár hétszer, sőt, tízszer nagyobb adatok is kiolvashatók a vonatkozó statisztikákból.

Ha a gyermekek alapvető immunizáltságát, oltásokkal való ellátottságát vizsgáljuk, akkor ezen a téren Kína jelenlegi helyzete a statisztikai adatok alapján egyértelműen kedvezőnek ítélnélhető: diftéria, szamárköhögés, tetanusz, hepatitisz B-vírus, valamint kanyaró ellen a kisgyermekek (oltás típusától függően az 1, illetve 2 évesek) csaknem 100%-a rendelkezik oltással. (Indiában ez az érték

90–95, Indonéziában: 85–88, Oroszországban 97–98, az USA-ban 90–94, Japánban 96–98%.)¹⁴

Kínában napjainkban a leggyakoribb halálokok (a gyakoriság csökkenő sorrendjében) a következők: agyvérzés, iszkémiás szívbetegség(ek), krónikus obstruktív tüdőbetegség (*Chronic Obstructive Pulmonary Disease – COPD*), rosszindulatú tüdődaganat, rosszindulatú gyomordaganat, Alzheimer-kór, magas vérnyomással összefüggő szívbetegség(ek), rosszindulatú vastagbél-daganat, rosszindulatú nyelőcsődaganat, valamint a közúti balesetek miatt bekövetkező halálozások. Az elmúlt évtizedben ezek közül a magas vérnyomással összefüggő szívbetegségek, az Alzheimer-kór, az iszkémiás szívbetegség(ek), illetőleg a tüdő- és vastagbélrák gyakorisága, aránya növekedett, továbbá érzékelhető mértékben csökkent a közúti balesetek miatti halálozás szerepe, súlya az összes halálozáson belül (*GBD 2019 Diseases and Injuries Collaborators, 2019; Institute for Health Metrics and Evaluation, n.d.*).

A halálozások, társadalmi keretek kapcsán kiemelendő még az öngyilkosságok száma. Kínában százezer főre vetítve 2019-ben ez 8,1 fő volt. (Összehasonlításként – ugyanezen időszak adatai – néhány további országban: Németország 12,3, Japán 15,3, USA 16,1, Magyarország 16,6.)

Az egy főre jutó alkoholfogyasztás mértéke, illetőleg a dohánytermékeket fogyasztók társadalmon belüli aránya (mindkét esetben a 15 év feletti, kvázi felnőtt korosztályhoz viszonyítva) szintén szerepelt a vizsgált társadalmi indikátorok között. Mindkettő esetében kínai sajátosság, hogy az országos átlaghoz képest jelentős különbség van a férfiak és a nők fogyasztási értékei között: 10,9, illetve 3,0 liter, valamint 49,4, illetve 1,8%.¹⁵

Az egészségügyi rendszer infrastruktúrája, azon belül is két indikátor, a kórházi ágyak és az orvosok száma kapcsán egy rövid nemzetközi összehasonlítást mutat a 2. táblázat (az adatok ezer főre vetítve kalkuláltak, vagyis egymással összevethető módon nyújtanak információt).

¹⁴ A gyermekekkel kapcsolatos különféle társadalmi indikátorok széles köréről nyújt áttekintést a következő elemzés: (*United Nations Children's Fund, National Working Committee on Children and Women, National Bureau of Statistics (NBS), Department of Social, Science, Technology and Cultural Statistics, 2018*).

¹⁵ Az alkohol, illetőleg a dohánytermékek fogyasztása globálisan egyes európai országokban (pl. Baltikum, Közép-Európa), illetőleg pl. Oroszországban, Indonéziában, valamint Dél-Európában a legmagasabb. Globális rangsorokat tekintve a kínai fogyasztási adatok számottevők, de nem kiemelkedők.

2. táblázat

**Kórházi ágyak és orvosok száma (nemzetközi összehasonlításban, ezer főre vetítve),
2017**
Hospital beds and physicians (per 1,000 people), international comparison, 2017

Ország	Kórházi ágyak száma (darab, ezer főre)	Orvosok száma (fő, ezer főre)
Kína	4,3	2,0
USA	2,9	2,6 ^{a)}
Japán	13,1	2,5 ^{a)}
Németország	8,0	4,2
Magyarország	7,0	3,3
Oroszország	8,1	4,4
India	0,5	0,8

a) 2018. évi adat.

Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

A biztonságos, korszerű köztisztasági (csatornázási, szennyvízelvezetési) szolgáltatáshoz hozzáférők aránya 2019-ben Kínában 68% volt. Jelentős különbség volt a városi és a vidéki területek adatai között (85, illetve 42%). Ugyanakkor hangsúlyozandó az is, hogy jelentős fejlődést ért el Kína az elmúlt évtizedekben e téren is (2000-ben az országos átlagos érték 13% volt – 28, illetve 5% város és vidék viszonylatában). A fejlett országokban ez az érték 80 – 90% körüli vagy afölötti, pl. Indiában viszont jóval 50% alatti, Oroszországban pedig 60% körüli. Egy másik közműszolgáltatáshoz, az elektromos hálózathoz való hozzáférés napjainkban már lényegében 100%-os Kínában, hasonló a fejlett országokhoz – de még az olyan fejlődő országokban, mint India vagy Indonézia is jellemzően csaknem 100% (a városokban általában már 100% ezen indikátor értéke). A telekommunikációs infrastruktúra, illetőleg szolgáltatások kapcsán érdemes kiemelni, hogy a digitális infrastruktúra, azon belül is meghatározóan a mobileszközök-höz kapcsolódó szegmens az elmúlt évtized alatt robbanásszerű fejlődésen ment keresztül Kínában, és bár az internethasználat országos szinten még elmarad számos fejlett vagy fejlődő ország színvonalától, dinamikusán bővül ez is, 2020 végére már egy csaknem egymilliárd fős közösséget, piacot jelentett.¹⁶

Kína oktatási rendszerének alapvető tagolása a következő:

- Az általános iskolát megelőzően már jellemzően 3 évet járnak közoktatási intézménybe (óvodába) a gyerekek (*pre-school education*).

¹⁶ 2020 végére a kínai internet penetráció szintje meghaladta lakosságárányosan a 70%-ot, így számosságában csaknem elérte az 1 milliárd főt (*International Telecommunication Union, 2020*).

- Az általános iskola (*primary education*) 6 éves időtartamú, és jellemzően 6 éves korban kerülnek beiskolázásra a gyerekek. A tankötelezettség időtartama Kínában 9 év.
- A középfokú oktatás (*secondary education*) összességében 6 év időtartamú, két részre van bontva. A középfokú oktatás első három éve (*junior secondary education*) után tett vizsgát követően a diákok (akik nem lépnek ki ekkor az oktatási rendszerből) vagy az egyetemre felkészítő, gimnáziumi típusú, 3 éves, vagy a szakmai végzettséget adó, 2–3–4 éves középiskolákban folytatják tanulmányaikat. (A szakképzettséget adó képzés az általános iskolát követően megkezdhető Kínában is.) Az alsó középiskolai szintig bezárólag Kínában szinte teljes körű a beiskolázottság (90%-ot jóval meghaladó). A 9 évnyi tankötelezettséget követően mérséklődik a továbbtanulási ráta, különösen a vidéki területeken. Kormányzati célkitűzés a 90%-os mérték elérése ebben a kategóriában is.
- Az egyetemek alapképzése tipikusan 4, a főiskolai képzés 3 év. A főiskolai, egyetemi felvételhez a Nemzeti Felsőoktatási Felvételi Vizsga (a híresen, hírhedten nehéz ún. Gao Kao) vezet. Ezen a vizsgán körülbelül 10 millió diák vesz részt évente, és a Világbank adatai alapján a felsőfokú képzésbe (*tertiary education*) beiskolázottak bruttó aránya 2019-ben 53,8% volt. (Összehasonlításként ez az arány Németországban 70% körüli, az USA-ban csaknem 90%, Dél-Koreában 90% feletti, hazánkban 50% körül van.) A fentiek után az egyetemi mesterképzés, illetőleg a doktori képzés újabb 3–3 éves időszakokat képvisel.¹⁷

A következőkben a kínai lakosság gazdasági helyzete, jövedelmi viszonyai felé fordítom a figyelmemet. A szegénység mérése és megítélése egy önálló és komplex, multidimenzionális kutatási terület, amelynek részletezése messze túlmutat jelen tanulmány keretein. E helyütt néhány, nemzetközileg is elfogadott és bevett kategória mentén szeretném röviden értékelni Kína társadalmának helyzetét ebben a tekintetben. Fontos megjegyezni, hogy Kínában az elmúlt években a kormányzati politika egyik kulcsfontosságú témaköre volt a szegénység mérséklése, (kvázi) felszámolása (az első centenáriumi célhoz is kapcsoltnak), illetőleg ezen eredmények felmutathatósága.

Kína az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején egyértelműen a világ szegény országai közé tartozott. Az egy főre jutó bruttó nemzeti termék (*Gross National Product – GNP*) értéke 1980-ban megközelítőleg 230 USA-dollár volt, e tekintetben hasonló szinten állt azon időszakban pl. Afganisztán és Pakisztán, a kelet-afrikai Tanzánia vagy a nyugat-afrikai Nigéria és Benin. Összevetésként:

¹⁷ Természetesen az oktatási rendszerben a fenti alapmodell mellett számos további, speciális (képzést nyújtó) intézmény is működik.

Magyarországon 1980-ban az egy főre jutó bruttó nemzeti termék értéke körülbelül 3450 USA dollár volt (*The World Bank Group, 1980*). Az 1970-es évek végén elindított reformfolyamatok eredményeként már az 1980-as évek első felétől kezdve megindult Kínában a szegénység mérséklődése. Ez először a korábbi időszakban jelenlévő éhínség felszámolását és az alapvető ellátási szintek elérését jelentette, illetve a jövedelmek fokozatos emelkedését. Miként látni fogjuk, az egy főre jutó jövedelem is jelentősen nőtt Kínában az elmúlt évtizedekben. Az ország a fentiek alapján jó példája annak a tudományos koncepciónak, miszerint szoros kapcsolat van a gazdaság bővülése és a szegénység csökkenése között (*Dollar–Kraay 2002*).¹⁸

Kínában 1980 és 2010 között, vagyis lényegében egy 30 éves perióduson keresztül a bruttó hazai össztermék éves növekedési üteme átlagosan 10, az egy főre jutó GDP éves növekedési üteme pedig átlagosan csaknem 9% volt (*The World Bank, n.d.*). Ez a rendkívüli gazdasági növekedés tette lehetővé, hogy napjainkra Kína (ismét) gazdasági nagyhatalommá vált. (Megjegyzés: Kínában nem volt jelentős eltérés az elmúlt évtizedekben a bruttó hazai össztermék (*Gross Domestic Product – GDP*) és a bruttó nemzeti jövedelem (*Gross National Income – GNI*) éves szintje között.)

Fontos jelezni, hogy a különböző országok jövedelmi viszonyainak értékelését, egymással, illetőleg pl. nemzetközi standardokkal való összevetését számos további tényező befolyásolja, kiemelten is az ún. vásárlóerő alakulása. Kína esetében jelentős a különbség a nominális és a vásárlóerő-paritáson (*purchasing power parity – PPP*) számolt adatok között. Ezért a 3. táblázatban mindkét kategória mentén közöljük az értékeket.

3. táblázat

A nominál értéken és a vásárlóerő-paritáson számított GDP-adatok áttekintése
Overview of GDP data calculated at nominal value and purchasing power parity

Indikátor	Kína		USA		Magyarország	
	2000	2020	2000	2020	2000	2020
GDP (nominális, milliárd USA-dollár)	1 211	14 723	10 252	20 937	47,2	155
GDP (PPP, milliárd USA-dollár)	3 688	24 273	10 252	20 937	121	323
GDP növekedési üteme (%)	8,5	2,3	4,1	-3,5	4,5	-5
1 főre jutó GDP (nominális, USA-dollár)	959	10 500	36 335	63 544	4 624	15 899
1 főre jutó GDP (PPP, USA-dollár)	2 921	17 312	36 335	63 544	11 858	33 084

Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

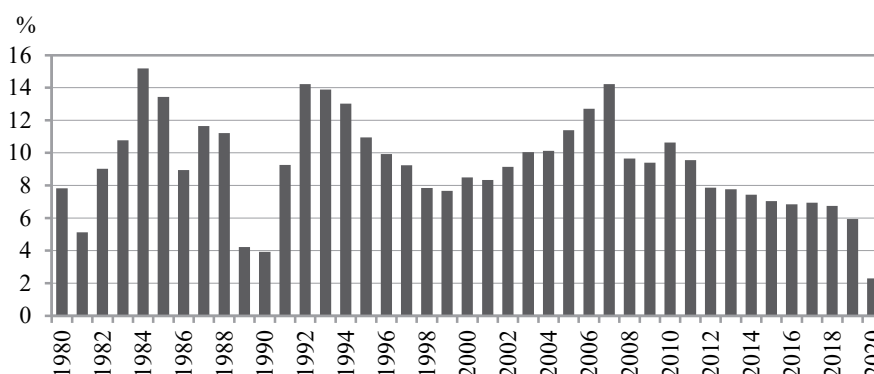
¹⁸ Kína esetében (is) kérdés azonban, hogy ez a pozitív kapcsolat meddig tud számottevő hatást kifejteni, illetve mennyiben jelentősek az egyéb tényezők (pl. egyenlőtlenségek) torzító (visszahúzó) hatásai.

Amennyiben nemzetközi összehasonlításban vizsgáljuk a fenti, kínai egy főre jutó jövedelmi adatokat, látható Kína nemzetgazdaságának fejlődő jellege. A fenti-ekben közölt összehasonlító adatok mellett kiemelhető, hogy – a Világbank adatbázisa alapján – az egy főre jutó GDP (nominális értékben) 2020-ban Németországban megközelítőleg 45 700, Oroszországban a kínai értéket majdnem elérő, 10 100, Indonéziában csaknem 3900, Indiában 1900 USA-dollár volt. (Japánban ugyanezen érték 2019-ben körülbelül 40 100 USA-dollár volt – Japánra vonatkozóan a kézirat lezárásának időszakában nem érhető még el a 2020. évi adatközlés.)

A 2020. év gazdasági növekedési adatai a Covid19-járvány miatt sajátosak (némi „torzítottak”), de az elért összesített, illetőleg egy főre jutó GDP-szintek kapcsán a korábbi időszak eredményeit, illetőleg trendjeit tükrözik, ezért megfelelőek az elemzéshez.

3. ábra

A kínai GDP növekedési üteme
GDP growth rate of China

Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

A társadalom helyzetének megítélése szempontjából lényeges tudni, hogy milyen módokon fér hozzá a lakosság az alapvető közszolgáltatásokhoz. A kínai állam költségvetése összértékében tetemes, szerkezetében pedig igen bonyolult. A főbb számokra tekintve: 2020-ban a kínai nemzeti általános költségvetés bevételeinek összértéke: meghaladta a 18 000 milliárd yuant, a különböző állami alapok forrásait is hozzászámolva a teljes bevételi összeg hozzávetőlegesen 20 900 milliárd yuan volt. A kiadások összértéke meghaladta a 24 600 milliárd yuant, így a költségvetés hiánya megközelítőleg 3700 milliárd yuan volt (*Ministry of Finance, 2021*).

Jelen tanulmány fókuszát tekintve a következőkben a különböző szociális területekre irányuló állami és egyéb (magán) ráfordításokat érdemes megvizsgálni.

4. táblázat

Az egyes szociális területekre irányuló kínai ráfordítások áttekintése
Overview of Chinese spendings on certain social areas

Indikátor (mérték, időpont / időszak)	Érték
Egészségügyre fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában (% , 2018)	3,0
Egészségügyre fordított kormányzati kiadások a kormányzati kiadások százalékában (% , 2018)	8,9
Egészségügyre fordított kormányzati, magánkiadások az összes egészségügyi kiadás százalékában (% , 2018)	56,4, 43,6
Lakossági közvetlen (out-of-pocket) egészségügyi kiadások az összes egészségügyi kiadás százalékában (% , 2018)	35,8
Oktatásra fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában (% , 2018)	3,5
Oktatásra fordított kormányzati kiadások a kormányzati kiadások százalékában (% , 2018)	10,8
Háztartások végső fogyasztási kiadásai a GDP százalékában (% , 2018) ^{a)}	38,5

a) Az indikátor értéke tartalmazza a háztartásokat segítő nonprofit szervezetek ilyen jellegű kiadásait is.
 Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

A kínai szociális ellátórendszer struktúrájának, működésének részletes elemzése túlmutat jelen tanulmány keretein.¹⁹

Érdeemes rögzíteni, hogy a gazdasági reformok felfutásával párhuzamosan, főként az 1990-es években a szociális, jóléti ellátórendszer alapvetően leépült Kínában. A 2000-es évektől kezdve a kormányzat – érzékelve a társadalmi feszültségeket és elvárásokat – egyre nagyobb hangsúlyt helyezett a különböző

¹⁹ Kínában hagyományosan a szociális biztonság elsődleges záloga a család, a rokonság volt. Az állam szerepe még a 20. század első felében is igen korlátozott volt (pl. városi szegényházak működtetése, katasztrófáknál állami tartalékok megosztása). Régóta jelenlévő megközelítés Kínában a „munkáért támogatást” elv alkalmazása a szociális területen. A szocializmus évtizedei megteremtették az ún. „vas rizses edény”, vagyis az élethosszig tartó foglalkoztatás rendszerét Kínában, illetve a „közös tál” koncepcióját. A lakóhely-nyilvántartási – ún. hukou- – rendszer révén adminisztratív módon szétválasztották a városi és a vidéki lakosságot. A mezőgazdasági kommunák, az állami vállalatok biztosították az alapvető jóléti ellátásokat a dolgozók számára. Akik nem tudtak dolgozni, és nem volt, aki gondoskodjon róluk, azok az állam által biztosított (minimális) szociális ellátást kapták. A reformok elindulását követően – az állami alkalmazottak körét leszámítva – a kínai állam lényegében lemondott a lakosság jóléti ellátásáról. Miközben számos szociális ellátási forma gazdátlanra vagy súlyosan alulfinanszírozottá vált az 1990-es évekre, az egészségügyi vagy az oktatási területen fokozatosan kiépült egy magán, piaci rendszer. Lényegében fizetőssé vált az egészségügyi ellátás és az oktatás, miközben a nyugdíjak és egyéb szociális ellátások mértéke, szintje meredeken zuhant. Megjelent egy „új szegény” réteg Kínában, a hatalmas, több százmilliós belső (országon belüli, városokba irányuló) migráció miatt. A 2000-es évektől az állam megkezdte az általános egészségügyi, nyugdíj-, munkanélküliségi és egyéb szociális ellátások (újra)bevezetését, új biztosítási rendszerek kialakítását. A rendszerek kiterjesztése számszerűen megtörtént, de a családokat terhelő szociális kiadások továbbra is jelentős korlátot jelentenek a fogyasztás növekedése előtt, illetve a társadalmi, jövedelmi egyenlőtlenségek sem mérséklődtek az elmúlt időszakban számottevően (*Hammond, 2018; Saich, 2021*).

szociális ellátások fokozatos (újra)felépítésére, ám az egészségügyi és oktatási kiadások még napjainkban is jelentős terhet jelentenek a családok számára – különösen a szegényebb családok számára –, miközben alacsonyok az elérhető állami juttatások. Mindez komoly gátat jelentett és jelent a háztartások fogyasztásának – kívánt – növekedése előtt.

Ugyanakkor fontos jelezni, hogy a jövedelmek növekedésével párhuzamosan a szegénység mérséklése kapcsán már az 1980-as években érzékelhető eredményeket ért el Kínában: százmillió nagyságrendben csökkent a legsúlyosabb szegénységben élők száma. Az 1980-as évek végén és az 1990-es évek elején volt egy stagnálás Kínában e téren (is), majd az 1990-es évektől folytatódott a csökkenés (*Chen–Ravallion, 2004*). Viszont – a hatásokat összevetve – lényeges látni azt, hogy az 1990-es években a szociális ellátások hiánya, az egyenlőtlenségek növekedése rontotta a reformok, a jövedelmek növekedése révén a szegénység mérséklésében elért eredményeket. Összességében az elmúlt 40 év során a számítások szerint Kínában mintegy 800 millió fővel csökkent a szegénységben élők száma (*The World Bank Group, 2021*). 2020 novemberének végére a kínai kormányzat nyilatkozatai alapján sikerült felszámolni a (mély)szegénységet Kínában: az utolsó 9 járás is lekerült arról a listáról, amelyen az abszolút szegénységgel küzdő közigazgatási egységeket tartották nyilván (*Xinhua, 2020*). 2021 nyarán ezzel összhangban az első centenáriumi cél teljesítését ünnepelték Kína-szerte.

Fontos kiemelni, hogy Kínában a szegénység mérséklését célzó programok értékelésénél az abszolút szegénység kategóriáját használják, vagyis egy jövedelemszinthez képest, egy, a kínai kormányzat által meghatározott szegénységi küszöbhez viszonyítva értékelik a helyzetet. Közgazdasági szempontból hangsúlyozandó, hogy ha a szegénység megítélése egy abszolút és hosszabb távon is fix szegénységi küszöbhez (nominális jövedelmi értékhez) viszonyítva történik, akkor az évek során az infláció miatt önmagában is lesz egy – nem valós – pozitív elmozdulás az adott országban. Ezenkívül Kínán belül igen jelentős különbségek voltak és vannak napjainkban is a megélhetési költségek tekintetében a különböző országrészek, társadalmi csoportok között – ennek kapcsán utalhatunk a fogyasztási, illetve jövedelmi alapú szegénység(mérés) kérdéskörére, de az életkorból, családi helyzetből fakadó különböző megélhetési költségekre is (*Gustaffson, 2018*). Ezért lehet(ne) célszerű fogyasztási alapon, illetőleg relatív módon is mérni és értékelni a szegénységet a társadalomban.

A kínai kormányzat az 1980-as években elsődlegesen a járások szintjén, majd az ezredforduló után a települések (falvak) szintjén igyekezett beavatkozni és kezelni a szegénységet: a közigazgatási egységek (vezetői) állami támogatásokat kaptak a szegénység mérséklése céljából (*Wang et al., 2004*).²⁰ De ez a megköze-

²⁰ A szemléletmódnak – a közösségre fókuszáló igazgatás – történelmi hagyományai vannak Kínában.

lítés két fontos kockázattal, korláttal bír: „kívülről” kimaradnak azok a lakosok, akik más („nem szegény”) területen élnek, ők maguk viszont szegények, „belülről” pedig megmaradnak (sőt korrupció esetén akár növekedhetnek is) a „szegény” járásokon, falvakon belüli jövedelmi egyenlőtlenségek. Továbbá ezen időszakban a kínai kormányzat intézkedéseivel elsődlegesen a – hagyományos – vidéki szegénység mérséklésére koncentrált, miközben (éppen a reformok elindulását követően növekvő migráció miatt) emelkedett a városban élő szegények száma is. Bár a 2000-es évektől a vidéki szegénység felszámolása továbbra is prioritás maradt, a városi szegénységet is kezelni célzó (kiterjesztett, átfogóbb) kormányzati politika érvényesült (*Gustaffson, 2018*).

A további értékelés kapcsán érdemes visszatérni a szegénységi küszöböt jelző indikátorokhoz.

5. táblázat

A különböző szegénységi küszöbértékek alatt élők aránya Kínában
Proportion of people living below different poverty headcount ratios in China

Indikátor (mérték, időpont, időszak)	Érték
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 5,50 USA-dolláros szinttel számolva, 2016, 2011 PPP)	24,0
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 3,20 USA-dolláros szinttel számolva, 2016, 2011 PPP)	5,4
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, napi 1,90 USA-dolláros szinttel számolva, 2016, 2011 PPP)	0,5
Szegénységi küszöb alatt élők aránya Kínában (a teljes lakosság %-ában, a nemzetileg meghatározott szegénységi küszöbértékkel számolva, 2019)	0,6

Forrás: The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators.

A Világbank megközelítése szerint egy adott országban azt a szegénységi küszöböt (abszolút rátát) célszerű irányadónak tekinteni, ami megfelel az adott ország jövedelemszintjének.²¹ Ez alapján Kína, amely jövedelemszintje alapján a Világbank besorolása szerint az ún. felső-közép jövedelmi kategóriába tartozik,²² az 5,50 USD napi szegénységi küszöb szerint értékelendő. Ha ezt tartjuk szem előtt, akkor 2016-ban Kína lakosságának körülbelül 24%-a szegénynek volt tekintendő, ez mintegy 330 millió embert jelent.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a Világbank is rögzítette, hogy az extrém szegénység globális határértékét a napi 1,9 USD jövedelemszintnél határoz-

²¹ A Világbank vonatkozó módszertani alapvetéseiről lásd: (*Ferreira–Sanchez-Páramo, 2017*).

²² A Világbank csoportosítása szerint a felső-közép-jövedelmű (*upper middle income*) országokban az egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelem (*gross national income – GNI*) értéke 4096 és 12 695 USD között volt (*The World Bank, n.d.*).

za meg: amikor az intézmény vagy pl. az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ) alapvető hosszú távú fejlesztési céljai között a szegénység mérséklése, megszüntetése szerepel, akkor továbbra is ehhez a szinthez viszonyítanak. Ez alapján Kínában napjainkra valóban igen alacsony szintre sikerült lecsorítani a lakosságon belül a szegények arányát (már 2016-ban is mindössze 0,5% volt).²³ Ehhez közel hasonló mértéket, képet mutat a kínai nemzeti szegénységi küszöb szerinti értékelés is: egy néhány évvel későbbi időpontban, 2019-ben ennek értéke 0,6% volt.²⁴

A szegénységgel szembeni harcnak Kína kapcsán van egy megemlíthető globális vetülete is:²⁵ az ENSZ által megfogalmazott ún. Millenniumi Fejlesztési Célok, valamint az ún. Agenda 2030 Fenntartható Fejlesztési Céljai között kiemelt szerepet tölt be a szegénység felszámolása (*United Nations General Assembly, 2015*). A kínai kormányzati kommunikáció is hangsúlyozza, hogy Kína eredményei a szegénység elleni globális harc tekintetében is jelentősek – és a kitűzött határidőt jóval megelőzve érték el azokat (*Center for International Knowledge on Development, 2021; Xinhua, 2021*), az ENSZ pedig nagyra értékeli és elismeri Kína e téren tett erőfeszítéseit és elért eredményeit.²⁶ Jellemzően nemcsak a szegénység mérséklését, hanem számos további hasonló jellegű társadalmi indikátort (így pl. a születést követő anyai, illetve a csecsemőkori, kisgyermekkorai halálozás vagy az alultápláltság) javulását is hangsúlyozzák ezek a források.

Ha átfogóan értékeljük az elmúlt évtizedeket, egyrészt kijelenthető, hogy minden, a fentiekben jelzett történelmi időszak hozott pozitív és negatív társadalmi változásokat egyaránt (pl. bár Mao Zedong kormányzása összességében igen komoly problémákat, gazdasági és társadalmi válságot okozott Kínában, egyes intézkedések nyomán még ezen időszakban is javultak bizonyos társadalmi mutatók, pl. születéskor várható élettartam, alapvető szociális ellátások elérhetősége). Másrészt az elmúlt évtizedek jelentős (sokszor drasztikus) változásokat eredményeztek Kína társadalomszerkezetében, társadalmának működésében (pl. a korfa, az urbanizációs folyamatok vagy a több százmillió főt érintő belső migráció, illetve a társadalmi egyenlőtlenségek mélyülése kapcsán). Bizonyos változások tendenciaként stabilan egy irányba mutatnak: a pozitív példák közül ki-

²³ Bár jelen tanulmány írásakor még – sajnos – élénken jelenlévő valóság a Covid19-járvány hatása, a későbbi évekre tekintettel talán érdemes ehelyütt hangsúlyozni azt is, hogy mindezen eredmények egy olyan időszakban születtek meg Kínában, amikor világszerte drasztikus gazdasági és társadalmi problémákat okozott a globális Covid19-járvány.

²⁴ Érdekes összevetni ezt a magyarországi adatokkal: Magyarországon a nemzeti küszöb szerint a lakosság 12,3%-a számított szegénynek 2018-ban (*The World Bank, n.d.*)

²⁵ A szegénységgel szembeni harcnak valójában több globális vetülete is van, de ehelyütt – a tanulmány fókuszából adódóan – elsődlegesen az ún. millenniumi célokra utalok.

²⁶ Egyebek mellett pl. 2019-ben, a Kínai Népköztársaság 70 éves jubileuma alkalmából kiadott ENSZ-nyilatkozatban (*United Nations Secretary General, 2019*).

emelhető pl. a gyermekek élethelyzetének, társadalmi státuszának, jogainak számottevő javulása Kínában. Más változások „hullámzóak”. Számos jelenlegi probléma a korábbi időszak(ok) változásaiból eredeztethető (utalhatunk itt a születésszabályozás vagy a környezetszennyezés témakörére). Az eltérések nemcsak időben, de különböző egyéb kategóriák mentén is számottevők lehetnek, így pl. jelentős a különbség a vidéki és a városi, illetőleg a keleti, a középső és a nyugati országrészek között, valamint a kínai társadalom egyik alapvető sajátossága a jövedelmi különbségek kiugró mértéke. Végül, de korántsem utolsósorban érdemes hangsúlyozni, hogy a kínai társadalom minden lényeges változása és belső tagolt-sága mellett nagyon stabil és (jellemzően) egységes alapokon nyugszik: évezredek kulturális, civilizációs gyökerekkel rendelkezik – a konfucianus értékrend máig meghatározó hatást gyakorol a kínai társadalom működésére (és ez várhatóan a jövőben is így marad majd), ez pedig stabilan jelenlévő társadalmi pozitívumokkal és nehézségekkel egyaránt jár, pl. a szülőtisztelet, a család kiemelt szerepe (*P. Szabó, 2003*), a tanulás és a tudás, valamint a kemény munkavégzés mint fontos érték, a személyes kapcsolatok hálózatára épülő társadalom, „kiskapuk”, „hátsó ajtók” alkalmazása vagy a nepotizmus jelensége (*Hofstede et al., 2010*).

5. Összegzés

Összegezve megállapítható, hogy Kína jelentős lépéseket tett a társadalom helyzetének javítása, a szegénység mérséklése érdekében az elmúlt évtizedekben. Nem csupán a jövedelmek növekedése, a nemzetközi összehasonlításban (felső) közepes jövedelemszint elérése, és ezzel párhuzamosan a szegénységi küszöb alatt élők arányának csökkenése, de számos további dimenzió mentén is javult a kínai lakosság helyzete. A fejlődés statisztikailag is jól megragadható (mint látjuk, pl. demográfiai, epidemiológiai, pénzügyi adatokkal).

A kínai társadalom a közölt statisztikai adatok alapján immár több szempontból is egy közepesen jómódú társadalom jegyeit viseli magán. Azonban szintén több szociális kérdéskör mentén még megmaradt az ország fejlődő – illetőleg történelmi pályájából következő sajátos – jellege, bizonyos pontokon lemaradása. A valóságban gyakorta jelentős különbségek, társadalmi egyenlőtlenségek „szakítanak szét” kedvező(nek tűnő) átlagértékeket, illetőleg feszültségek vannak jelen a kínai társadalom egyes szegmenseiben (pl. a legszegényebb rétegekben, egyes etnikai, vallási, politikai közösségekben). Jelen tanulmány tematikájában is érvényes az az általános igazság, miszerint a konkrét eredményeket mindenkor befolyásolja, hogy miként értelmezzünk egy társadalmi jelenséget (pl. mit tekintünk jómódnak, sze-

gényiségnek), miként operacionalizáljuk a kapcsolódó fogalmakat, illetve hogy mihez viszonyítjuk az elért eredményeket (pl. milyen szegénységi küszöbértéket választunk). Végül, de nem utolsósorban érdemes visszautalni a kínai statisztikai adatok megbízhatósága kapcsán a tanulmány első részében elmondottakra.

A társadalmi és a gazdasági helyzetet vizsgálva látható, hogy miként adnak az eddig elért eredmények bázist a további fejlődéshez, viszont érzékelhető az is, hogy jó pár, korántsem egyszerű, megoldandó feladat áll a következő évtizedekben a kínai kormányzat előtt – a második centenáriumi cél felé vezető úton (pl. az egyenlőtlenségek kezelése vagy a társadalmilag elvárt gazdasági növekedés biztosítása kapcsán). A következőkben néhány további kérdéskör elemzésével folytatom, illetve zárom elemzésemet, alátámasztva a fenti állításomat.

Kiindulópontként rögzítendő, hogy Kína napjainkban gazdasági nagyhatalom.²⁷

- Az országok, nemzetgazdaságok rangsorában a bruttó hazai össztermék (GDP) nominális értéke alapján a 2., vásárlóerő-paritáson (PPP) számolva a pedig az 1. helyen áll.
- Kína rendelkezik – mint a világ legnépesebb országa – a világ legnagyobb egységes piacával is egyben. Ráadásul ez a piac az elmúlt évtizedekben jelentős fejlődést mutatott fel: az általános gazdasági fejlődés, illetve pl. az egy főre jutó GDP növekedése révén.
- Kína évtizedekig (az 1980-as évektől a 2010-es évek elejéig) átlagosan évi 10%-os gazdasági növekedést produkált.
- Kína rendelkezik a világ legnagyobb munkaerő-állományával: 2020-ban ez körülbelül 750 millió főt jelentett.²⁸
- Az elmúlt években Kína volt a legmagasabb exportértékkel, és a 2. legnagyobb importértékkel rendelkező ország. Kína – különösen az elmúlt mintegy másfél évtizedben – jelentős kereskedelmi többletet ért el külkereskedelme révén.
- Kína a legnagyobb devizatartalékkal rendelkező ország a Földön. Kína tartalékainak értéke²⁹ 2020-ban meghaladta a 3200 milliárd dollárt.
- Kína hosszú ideje az egyik legmagasabb beáramló közvetlen külföldi tőkebefektetéssel (*foreign direct investment – FDI*) rendelkező ország. Globálisan a legmagasabb kiáramló FDI-t teljesítő országok közé tartozik. A beáramló FDI kumulált állománya alapján is az egyik legjelentősebb célország, de növekszik súlya az összesített tőkekihelyezéseknél is (*UNCTAD. UNCTADSTAT, n.d.; UNCTAD, 2021*).

²⁷ Amennyiben nincs egyéb forrás jelezve, úgy az adatok forrása: (*The World Bank, n.d.*).

²⁸ A nagyságrendileg hasonló népességű Indiában a munkaerő-állomány 2020-ban körülbelül 450 millió fő volt.

²⁹ Ez tartalmazza a monetáris hatóságok ellenőrzése alatt álló tartalékokat, az IMF tagi tartalékot és az ún. különleges lehívási jogok összegét, de nem tartalmazza az aranytartalék értékét.

A kínai gazdaság értékelésekor fontos jelezni, hogy bár napjainkra Kína gazdasági nagyhatalommá, a világgazdaság egyik meghatározó szereplőjévé vált, gazdasági (és a kapcsolódó humán, szociális) fejlettségét tekintve nem tartozik a legfejlettebb országok közé. A Világbank értékelése szerint Kína jövedelmi szintje alapján a közepes jövedelmű országok felső szegmensébe tartozik. Kína nem tartozik bele a Nemzetközi Valutaalap által meghatározott és használt kategorizálás szerint az ún. fejlett országok (*Advanced Economies*) csoportjába, hanem az ún. feltörekvő piacok és fejlődő országok (*Emerging Market and Developing Economies*) körébe sorolódik.³⁰

Kína gazdasági fejlődése szempontjából évek óta kulcsfontosságú kihívás, hogy sikerül-e kilépnie az ún. „közepes jövedelem csapdjából”. A gazdasági értékelések alapján ennek érdekében Kínának magasabb szintű technológiai kompetenciákra, jobb intézményrendszerre és több, magasabb szintű innovációra lesz szüksége. Elsődlegesen és hangsúlyozottan a cél tehát a tényezőhatékonyság révén elérhető többletnövekedés megteremtése. Ezt célozzák Kína hatályos gazdaságfejlesztési tervei is (*Bánhidi, 2020; Salát, 2021*).

Vannak kutatók, akik vitatják az ún. „közepes jövedelem csapdjának” létezését, viszont bizonyosan létezik a közepes jövedelmi szintből való átmenet időszak, és az abból való továbblépés nem könnyű feladat. Kínának az elmúlt évtizedekben elért társadalmi és gazdasági eredményei vitathatatlanul jelentősek. Ugyanakkor napjainkban számos régi-új kérdés, kihívás azonosítható, amelyek egyaránt fontosak, jellemzően egymással összefüggésben értelmezendők és komplex kormányzati válaszokat igényelnek. A teljesség igénye nélkül jelen tanulmány zárásaként az alábbiakban kiemelnék néhány ilyen problématerületet, amelyeket – Kína további fejlődési pályáját kutatva – mindenképpen érdemes lesz figyelemmel kísérni a következő években.

A nemzetközi – világpolitikai – szintéren fennáll a II. hidegháború lehetősége (vannak, akik szerint már el is kezdődött). Az előző hidegháborús időszaktól számos ponton különbözik a jelenlegi helyzet: abban például mindenképp, hogy a Kína és az USA vezetésével létrejövő politikai, illetőleg katonai blokkok elkülönülését megnehezíti a nagyhatalmak és a további országok gazdasági összefonódása, interdependenciája. Kína számos tekintetben szorosan integrálódik a világgazdaság szövetébe. Az elmúlt időszak több kínai törekvése is az önállósági képesség, illetőleg az ellátási biztonság fokozását célozta (így pl. a 14 éves terv egyes programjai vagy éppen az „Egy övezet, egy út kezdeményezés” elindítása). De hosszú ideig még Kína számára az energia, az ipari nyersanyagok, az élelmezés, egyes (kritikus) alkatrészek, valamint más nézőpontból az export,

³⁰ A Nemzetközi Valutaalap kategorizálásának alapját több tényező adja: figyelembe veszik az adott ország lakosságát, gazdaságának méretét (az összesített és az egy főre jutó értéket is), továbbá részvételének mértékét a világkereskedelemben, illetőleg a globális pénzügyi folyamatokban.

a kínai ipari kapacitásfelesleg „terítése”, továbbá a közvetlen működőtőke-áramlás kapcsán egyaránt szükség van a jelenlegi gazdasági kapcsolatrendszerek működésének (legalábbis elfogadható szintű) fenntartására. Ezt támasztják alá az elmúlt években zajló amerikai–kínai kereskedelmi háború tapasztalatai is, ugyanakkor – a politikai szándékokkal párhuzamosan – érzékelhető globálisan az ellátási láncok újragondolásának megkezdése.

A kínai gazdaság a bő 10 évvel korábbi világgazdasági válság után, valamint az elmúlt időszak során – a Covid19-járvány első, akut periódusa után – egyaránt viszonylag gyorsan a regeneráció jeleit mutatta: számos más jelentős nemzetgazdasághoz képest rövidebb ideig tartott a „mélyrepülése”, és gyorsabban visszatért a pozitív tartományba a növekedés, kedvezőnek tűnő szám adatokkal. Azonban az elemzések azt is kimutatták, hogy a 2010-es években a kínai gazdaság számos nehézséggel küzdött már: a szerkezeti problémák, a globális válság elhúzóó negatív hatásai, a kínai válságkezelés kedvezőtlen következményei, valamint az újonnan felmerülő kihívások miatt. Több konkrét, a gazdaság további fejlődését veszélyeztető tényező volt azonosítható, így pl. az „egyenetlen” fejlődés, a rossz hitelkihelyezések magas aránya, az árnyékbankrendszer térnyerése, a kihasználatlan termelői kapacitások, az ingatlanbuborék képződése, a belső fogyasztás, az export és a beruházások növekedési korlátai (P. Szabó, 2020b). De megemlíten-dő e helyütt a 2015-ös kínai tőzsdepánik időszaka is. Ilyen helyzetben érte el az évtized végén Kínát a Covid19-járvány. A járványhelyzet kezelésének eredményeként Kínában a többi gazdasághoz képest hamarabb újraindulhatott az ipari termelés jelentős része, és a globális igények kielégítésével a kínai export, illetve a gazdaság számai már viszonylag kedvezően alakultak 2020-ra vonatkozóan. Azonban 2021-ben a széles körben kommunikált kormányzati sikerek – így pl. az első centenáriumi cél elérése – mellett több területen egyre inkább explicitté váltak a gazdasági problémák. Az első félév kedvező gazdasági adatai után a nyár végén, ősz elején kedvezőtlenebb hírek és borúlátóbb szakértői elemzések érkeztek (Economist, 2020; Yao–Crossley, 2021; Hale, 2021). Egyes speciális területeken, pl. az ingatlanfejlesztéseknél különösen komoly problémák látszanak (de pl. az Evergrande esete egyben túl is mutat az ingatlanbuborék kérdéskörén). Ráadásul vannak további, egyelőre még „rejtőzködő” nehézségek is, így pl. a migráns munkavállalók kritikus helyzete (a járvány miatti leállások és jövedelemkiesés, illetőleg a körüket érintő „új szegénység” már nem is annyira új, több tényező problématikája) vagy a kínai gazdaságban immár domináns szolgáltatási ágazat vírushelyzet miatti nehézségei. Számos további gazdasági, társadalmi vagy éppen környezeti kihívás lenne még megemlíthető, de talán már a fentiek is érzékeltetik a KKP előtt álló feladatok nagyságrendjét és összetettségét, és nem is csak a második centenáriumra tekintettel, de akár már a következő évtizedben, a „társadalmi szerződés” fenntartását illetően.

Irodalom

- Bánhidi F. (2020): A 13. kínai öt éves terv értékelése. Lehetőségek a magyar–kínai kapcsolatfejlesztés számára. In: P. Szabó S. – Horváthné Varga Polyák Cs. (szerk.): *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén. II. kötet. Gazdasági kapcsolatok*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet. 55–84.
- Bartók A. (2020): A kínai biztonság- és védelempolitika, annak nemzetközi relevanciái, a belőle fakadó kihívások. In: P. Szabó S. – Horváthné Varga Polyák Cs. (szerk.): *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén. I. kötet. Politikai kapcsolatok*. Budapest, Dialóg Campus. 195–210.
- Center for International Knowledge on Development (2021): *China's Progress Report on Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development (2021). September 2021*. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/kjgzbdfyyq/P020210927604333541195.pdf
- Chen, S. – Ravallion, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared since the Early 1980s? In: *The World Bank Research Observer*. September 2004. Vol. 19, No. 2. 141–169. <https://www.jstor.org/stable/3986556>
- China's State Council Information Office (2021): *Poverty Alleviation: China's Experience and Contribution. April 2021*. <http://download.china.cn/en/pdf/20210406PovertyAlleviationChina'sExperienceandContribution.pdf>
- Dickson, B. J. (2021): *The party and the people: Chinese politics in the 21st century*. Princeton, Princeton University Press.
- Dollar, D. – Kraay, A. (2002): Growth Is Good for the Poor. In: *Journal of Economic Growth*. Vol. 7, No. 3. September 2002. 195–225. <https://www.jstor.org/stable/40216063>
- Dollar, D. (2021): What does Biden's first 100 days tell us about his approach to China? In: *Brookings Institution – FixGov blog*. April 26, 2021. <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2021/04/26/what-does-bidens-first-100-days-tell-us-about-his-approach-to-china/>
- Economist (2020): In a world mired in recession, China manages a V-shaped recovery. In: *The Economist*. Oct 22nd 2020. <https://www.economist.com/china/2020/10/22/in-a-world-mired-in-recession-china-manages-a-v-shaped-recovery>
- Fairbank, J.K. – Goldman, M. (2006): *China: a new history*. 2nd enl. ed. Cambridge (MA), Belknap Press of Harvard University Press.
- Ferreira, F. – Sánchez-Páramo, C. (2017): *A richer array of international poverty lines*. Published on Let's Talk Development, World Bank Blogs. October 13, 2017. <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines>
- GBD 2019 Diseases and Injuries Collaborators (2019): Global burden of 369 diseases and injuries in 204 countries and territories, 1990–2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. In: *The Lancet*. Vol. 396, No. 10258. 1204–1222. October 17, 2020. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30925-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30925-9)
- Grünberg, N. – Wessling, C. (eds.) (2021): *The CCP's Next Century. Expanding economic control, digital governance and national security*. MERICS Papers on China. No. 10. June 2021. https://merics.org/sites/default/files/2021-07/MERICSPapersOnChinaCCP100_3_1.pdf
- Gustaffson, B. (2018): Poverty and Its Alleviation. In: Wu, W. – Frazier, M.W. (eds.) (2018): *The Sage handbook of contemporary China*. 1st edition. Thousand Oaks (CA), SAGE. 947–966.

- Hale, T. (2021): China slowdown worsens as Covid outbreak exposes consumer weakness. In: *Financial Times*. September 15, 2021.
<https://www.ft.com/content/b586748e-a429-4532-94c3-402fca31747f>
- Hammond, D. (2018): Social Welfare. In: Wu, W. – Frazier, M.W. (eds.) (2018): *The Sage handbook of contemporary China*. 1st edition. Thousand Oaks (CA), SAGE. 1072–1092.
- Heilmann, S. {ed.} (2017): *China's political system*. Lanham – Boulder – New York – London, Rowman & Littlefield (Mercator Institute for China Studies (MERICS)).
- Hofstede, G. – Hofstede, G.J. – Minkov, M. (2010): *Cultures and organizations: software of the mind – Intercultural cooperation and its importance for survival*. Rev. and expanded 3. ed. New York, McGraw–Hill
- Holz, C. (2003): Fast, Clear and Accurate: How Reliable Are Chinese Output and Economic Growth Statistics? In: *The China Quarterly*. Vol. 173. March 2003. 122–163.
<https://doi.org/10.1017/S0009443903000081>
- Holz, C. (2004): China's Statistical System in Transition: Challenges, Data Problems, and Institutional Innovations. In: *Review of Income and Wealth*. Vol. 50. No. 3. September 2004. 381–409.
<https://doi.org/10.1111/j.0034-6586.2004.00131.x>
- Holz, C. (2008): China's 2004 Economic Census and 2006 Benchmark Revision of GDP Statistics: More Questions than Answers? In: *The China Quarterly*. Vol. 193. March 2008. 150–163.
<https://doi.org/10.1017/S030574100800009X>
- Hsu, S. (2021): The US–China Trade War Is Still Happening. In: *The Diplomat*. March 03, 2021.
<https://thediplomat.com/2021/03/the-us-china-trade-war-is-still-happening/>
- Hu, J. (2012): Hu Jintao's report at 18th Party Congress. In: *People.cn*. November 19, 2012.
<http://en.people.cn/90785/8024777.html>
- Institute for Health Metrics and Evaluation (n.d.): *Global Burden of Disease (GBD) Database. Country profiles. China*. <http://www.healthdata.org/china>
- International Monetary Fund (2009): *Report on the Technical Assistance Evaluation Mission to the People's Republic of China*. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/007/2009/088/article-A001-en.xml>
- International Telecommunication Union (2020): *Statistics. Country ICT Data. Percentage of Individuals using the Internet. China*.
<https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>
- Jiang, Z. (2001): Speech at the Meeting Celebrating the 80th Anniversary of the Founding of CPC. In: *China.org.cn*. July 1, 2001. <http://www.china.org.cn/english/2001/Jul/15486.htm>
- Jiang, Z. (2002): Full Text of Jiang Zemin's Report at the 16th Party Congress. In: *China.org.cn*. November 17, 2002. <http://www.china.org.cn/english/2002/Nov/49107.htm>
- Jomo K. S. – Muchhala, B. (eds.) (2007): *Ten years after: revisiting the Asian financial crisis: essays*. Woodrow Wilson International Center for Scholars, Asia Program, Washington, DC.
- Jordán Gy. (2009): A kínai statisztika megbízhatóságáról. In: *Statisztikai Szemle*. 87. évf. 1. sz. 2009. jan. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_01/2009_01_063.pdf
- Klein, H. A. – Lin, M.–H. – Miller, N. L. – Militello, L. G. – Lyons, J. B. – Finkeldey, J. G. (2019): Trust Across Culture and Context. In: *Journal of Cognitive Engineering and Decision Making*. Vol 13. No. 1. March 2019. 10–29. <https://doi.org/10.1177/1555343418810936>
- Kusai S. Z. (2020): A kínai politikai rendszer néhány új sajátossága. In: P. Szabó S. – Horváthné Varga Polyák Cs. (szerk.): *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén. I. kötet. Politikai kapcsolatok*. Budapest, Dialóg Campus. 29–48.
- Meng, J. (2015): Xi: China to lift 70 mln people out of poverty in 5 years. In: *China.org.cn*. October 16, 2015. http://www.china.org.cn/china/2015-10/16/content_36826775.htm

- Ministry of Finance (2021): *Report on the Execution of the Central and Local Budgets for 2020 and on the Draft Central and Local Budgets for 2021. Fourth Session of the 13th National People's Congress of the People's Republic of China. March 5, 2021.*
<http://www.xinhuanet.com/english/download/20210313budget.pdf>
- National Bureau of Statistics of China (2021): *Statistical Communiqués of the Seventh National Population Census.* <http://www.stats.gov.cn/english/StatisticalCommuniqu/>
- Naughton, B. (2009): Understanding the Chinese Stimulus Package. In: *China Leadership Monitor.* No. 28. <https://www.hoover.org/sites/default/files/uploads/documents/CLM28BN.pdf>
- Naughton, B. (2018a): *The Chinese economy: adaptation and growth.* Second edition. Cambridge (MA), MIT Press.
- Naughton, B. (2018b): Economic Policy under Trade War Conditions: Can China Move Beyond Tit for Tat? In: *China Leadership Monitor.* No. 57.
<https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/clm57-bn-final.pdf>
- Naughton, B. (2021): *The Summer of 2021: Consolidation of the New Chinese Economic Model. Dr. Sam-Chung Hsieh Memorial Lecture. September 28, 2021.* Stanford Libraries and the Stanford Center on China's Economy and Institutions.
<https://fsi.stanford.edu/events/summer-2021-consolidation-new-chinese-economic-model-dr-barry-naughton>
- Noble, G.W. – Ravenhill, J. (eds.) (2000): *The Asian financial crisis and the architecture of global finance.* New York, Cambridge University Press.
- Norland, E. (2018): China's Li Keqiang Index. Headwinds for commodities, currencies? In: *The Hedge Fund Journal.* Issue 130. March 2018.
<https://thehedgefundjournal.com/issues/march-2018/>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2007): *Understanding National Accounts: an OECD Manual.*
https://www.oecd-ilibrary.org/economics/understanding-national-accounts_9789264027657-en
- Orlik, T. (2012): *Understanding China's economic indicators: translating the data into investment opportunities.* Upper Saddle River (NJ), FT Press
- P. Szabó S. (2003): *A kínai erkölcs és a szülők tisztelete.* Budapest, Kossuth Kiadó.
- P. Szabó S. (2011): A „pekingi konszenzus” – közigazgatás és gazdaságirányítás a Kínai Népköztársaságban. In: *Pro Publico Bono: Állam- és Közigazgatás-tudományi Szemle.* 2011:2. 149–162.
- P. Szabó S. (2020a): A Kínai Népköztársaság „kétvágányos” külpolitikája. In: P. Szabó S. – Horváthné Varga Polyák Cs. (szerk.): *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén. I. kötet. Politikai kapcsolatok.* Budapest, Dialóg Campus. 9–28.
- P. Szabó S. (2020b): A kínai gazdaság jelenlegi helyzete. In: P. Szabó S. – Horváthné Varga Polyák Cs. (szerk.): *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén. II. kötet. Gazdasági kapcsolatok.* Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet. 8–32.
- Phillips, D. R. – Feng, Z. (2018): Demographics and Aging. In: Wu, W. – Frazier, M.W. (eds.) (2018): *The Sage handbook of contemporary China.* 1st edition. Thousand Oaks (CA), SAGE. 1049–171.
- Rawski, T. G. (2001): What's happening to China's GDP statistics? In: *China Economic Review.* Vol. 12. No. 4. 347–354. [https://doi.org/10.1016/S1043-951X\(01\)00062-1](https://doi.org/10.1016/S1043-951X(01)00062-1)
- Saich, T. (2021): *From rebel to ruler. One hundred years of the Chinese Communist Party.* Cambridge (MA) – London (UK), The Belknap Press of Harvard University Press.
- Salát G. (2021): A Kínai Népköztársaság 14. ötéves terve. In: *KKI-elemzések.* E–2021/13. Budapest, Külügyi és Külgazdasági Intézet.

- https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/04/13.KKIelemzesek.E-2021.13_CHN_Salat_20210409.pdf
- Shambaugh, D.L. (2008): *China's Communist Party: atrophy and adaptation*. Berkeley, Univ. of California Press.
- State Council of the People's Republic of China (2021): China's GDP expands 12.7% in H1. In: *English.gov.cn*. Jul 15, 2021. http://english.www.gov.cn/archive/statistics/202107/15/content_WS60ef9c00c6d0df57f98dcedf.html
- The World Bank Group (1980): *World Development Report, 1980*. August, 1980. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5963>
- The World Bank Group (2021): Poverty and Equity Brief. East Asia & Pacific. China. April 2021. https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/AM2020/Global_POVEQ_CHN.pdf
- The World Bank (2020): *From Recovery to Rebalancing: China's Economy in 2021. China Economic Update*. December 2020. Washington (DC), The World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/35014>
- The World Bank (n.d.): DataBank – World Development Indicators. <https://databank.worldbank.org/home.aspx>.
- UNCTAD (2021): World Investment Report. Country Fact Sheets 2021. China. <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report>
- UNCTAD. UNCTADSTAT. (n.d.): Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual. <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018): World Urbanization Prospects: The 2018 Revision. <https://population.un.org/wup/>
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2019A): World Population Prospects. The 2019 Revision – Volume I: Comprehensive Tables. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2019B): *World Population Prospects, The 2019 Revision. China (Profile)*. https://population.un.org/wpp/Graphs/1_Demographic%20Profiles/China.pdf
- United Nations Children's Fund, National Working Committee on Children and Women, National Bureau of Statistics (NBS), Department of Social, Science, Technology and Cultural Statistics (2018): *Children in China: An Atlas of Social Indicators*. <https://www.unicef.cn/sites/unicef.org.china/files/2019-04/Atlas%202018%20final%20ENG.pdf>
- United Nations Development Programme. (n.d.): *China: Biodiversity Conservation*. http://www.cn.undp.org/content/china/en/home/ourwork/environmentandenergy/in_depth/biodiversity-conservation-.html
- United Nations General Assembly (2015): Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- United Nations Secretary General (2019): *Helping 800 Million People Escape Poverty Was Greatest Such Effort in History, Says Secretary-General, on Seventieth Anniversary of China's Founding. 26 September 2019*. <https://www.un.org/press/en/2019/sgsm19779.doc.htm>

- Wang, S. – Li, Z. – Ren, Y. (2004): *The 8-7 National Poverty Reduction Program in China. The National Strategy and Its Impact. Scaling Up Poverty Reduction: A Global Learning Process and Conference Shanghai, May 25–27, 2004.*
- Woo, W. T. – Sachs, J. – Schwab, K. (eds.) (2000): *The Asian financial crisis: lessons for a resilient Asia.* Cambridge (MA), MIT Press
- Xi, J. (2014): *Xi Jinping, the governance of China.* First edition. Beijing, Foreign Languages Press.
- Xi, J. (2017): *Full text of Xi Jinping's report at 19th CPC National Congress.* 2017–11–03. http://www.xinhuanet.com/english/special/2017-11/03/c_136725942.htm
- Xi, J. (2021): Speech by Xi Jinping at a ceremony marking the centenary of the CPC. In: *Xinhuanet.* 2021–07–01. http://www.xinhuanet.com/english/special/2021-07/01/c_1310038244.htm
- Xinhua (2017): CPC Q&A: What are China's two centennial goals and why do they matter? In: *Xinhuanet.* 2017–10–17. http://www.xinhuanet.com/english/2017-10/17/c_136686770.htm
- Xinhua (2020): China removes all remaining counties from poverty list. In: *Xinhuanet.* 2020–11–23. http://www.xinhuanet.com/english/2020-11/23/c_139537492.htm
- Xinhua (2021): Xi declares „complete victory” in eradicating absolute poverty in China. In: *Xinhuanet.* 2021–02–26. http://www.xinhuanet.com/english/2021-02/26/c_139767705.htm
- Yao, K. – Crossley, G. (2021): China's economic recovery loses some steam, investors eye more policy easing. In: *Reuters.* July 15, 2021. <https://www.reuters.com/business/chinas-economy-grows-more-slowly-than-expected-q2-2021-07-15/>
- Zhang, Z. (2021): China Releases Supporting Measures for Three-Child Policy. In: *China-Briefing.* July 22, 2021. <https://www.china-briefing.com/news/china-releases-supporting-measures-for-three-child-policy/>